

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทผู้บริหารกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ แยกไว้เป็นหมวดหมู่ตามลำดับ ต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารโรงเรียน

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

๒.๑.๓ ความหมายของผู้บริหาร

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

๒.๒.๑ ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

๒.๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

๒.๒.๓ ลักษณะคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนา

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

๒.๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

๒.๔.๒ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารโรงเรียน

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

บทบาทได้มีนักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะจะขอนำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๑ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำทำตามบท การทำตามบท การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู เป็นต้น

ราชบัณฑิตยสถาน^๒ได้ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้ดังนี้ “บทบาท” หมายถึง “การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ”

สุภาศิริ การิกาญจน์^๓ ให้ความหมายว่า “บทบาท” หมายถึง พฤติกรรมที่กระทำตามความคาดหวังของคนส่วนใหญ่ที่ยึดถือไว้เป็นบรรทัดฐานโดยที่ข้อบังคับนั้นจะกล่าวเฉพาะที่แต่ละคนนั้นต้องกระทำ

รังสรรค์ ประเสริฐศรี^๔ ให้ความหมายของคำว่า บทบาท คือ รูปแบบของพฤติกรรมที่คาดหวังว่าบุคคลจะต้องกระทำในตำแหน่งที่เขาได้รับในสังคม สมาชิกกลุ่มเปรียบเสมือนตัวละคร ซึ่งแต่ละคนจะต้องแสดงบทบาทของตนเอง บุคคลอาจมีหลายบทบาท ทั้งบทบาทภายในและภายนอกที่ทำงาน บทบาทเหล่านั้น บางบทบาทก็สอดคล้องกัน แต่บางบทบาทก็ขัดแย้งกัน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความยากลำบากในการกำหนดและบริหารบทบาทสมาชิกกลุ่มได้

^๑ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ .กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖ .

^๒ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒..

^๓สุภาศิริ การิกาญจน์. “บทบาทของพ่อแม่ในการสอนเพศศึกษาแก่ลูกสาววัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑ .

^๔รังสรรค์ ประเสริฐศรี. “พฤติกรรมองค์กร”: แบบทดสอบการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมองค์กร”. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๘.

ภิญโญ สาร^๕ กล่าวว่า บทบาทหมายถึง ความมุ่งหวังซึ่งคนอื่นคาดหวังบุคคลในตำแหน่งหนึ่ง ตำแหน่งใด ควรกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์หนึ่ง บทบาทนี้จะควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่เสมอ

สมคิด บางโม^๖ ได้ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” คือ ความคาดหวังของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสิ่งที่อยากให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติทั้งเรื่องส่วนตัวและการทำงาน และสมาชิกทีมงานควรมีดังนี้

๑. ศึกษาเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของทีมงานให้เข้าใจชัดเจน
๒. ให้ความร่วมมือกับทีมงานในทุกด้านด้วยความเต็มใจ
๓. ยอมรับความสามารถและให้เกียรติเพื่อนสมาชิก
๔. หาโอกาสแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์
๕. ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดอย่างมีความรับผิดชอบและบรรลุเป้าหมาย
๖. มีความไว้วางใจเพื่อนสมาชิก
๗. ยินดีปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับของทีมงาน
๘. พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นเสมอ

กนกวรรณ ไส้จางตานนท์^๗ ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท หมายถึงการทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ หรือสิ่งที่เราทำหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่งสิ่งที่เราทำต้องมากับสิ่งที่เราเป็น

วินิจ เกตุขำ^๘ ได้กล่าวความหมายของบทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังของสมาชิกกลุ่มในองค์กรหรือในหน่วยงาน จะต้องมียรายละเอียดของงานเป็นตัวกำหนดบทบาทของบุคคลในการ

^๕ภิญโญ สาร. “การบริหารทางการศึกษา”. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

^๖สมคิด บางโม. “องค์กรและการจัดการ”. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ฯ, ๒๕๕๗.

^๗กนกวรรณ ไส้จางตานนท์. “บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่สัมพันธ์กับแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร., ๒๕๔๖.

^๘วินิจ เกตุขำ, “มนุษย์สัมพันธ์สำหรับผู้บริหารยุคใหม่”. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.

ทำงาน คนงานทุกคน จะต้องอ่านหรือศึกษารายละเอียดงานจะไม่ครอบคลุมถึงงานในหน้าที่ทุกอย่าง แต่จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้บุคคลได้รู้ว่าควรจะต้องแสดงบทบาทอย่างไรหรือจะต้องทำงานอะไรบ้าง

ปิยะนุช โพธิ์มี^๕ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ “บทบาท” ว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๑. บทบาทที่สังคมคาดหวัง คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังที่กำหนดในกลุ่มสังคม และโดยสถานภาพที่บุคคลนั้นครองอยู่

๒. การรับรู้บทบาท คือ การที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของตนเองว่าจะมีบทบาท อย่างไร และสามารถจะมองเห็นบทบาทของตนเองได้ตามการรับรู้ นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั้นเอง โดยการรับรู้ในบทบาทและความต้องการของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายในชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาท

๓. การยอมรับบทบาทของบุคคล จะเกิดขึ้นเมื่อมีความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทเป็น เรื่องเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในบทบาท และการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะ บุคคลไม่ได้ยินดียอมรับบทบาททุกบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกหรือถูกแรงผลักดัน จากสังคมให้รับตำแหน่ง และมีบทบาทหน้าที่ปฏิบัติก็ตาม เพราะถ้าหากบทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ ได้รับผลเสียหายหรือเสียประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการ หรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ก็พยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้นไม่ยอมรับบทบาทนั้นๆ

๔. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และตามความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติตามหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาทนั้นๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ ซึ่งมาจาก ความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและการรับรู้บทบาทของตนเอง

^๕ปิยะนุช โพธิ์มี. “บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๕ ในการส่งเสริมการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ชูศรี พุทธเจริญ^{๑๑} ได้ให้ความหมายของ “บทบาท” หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่คาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่งและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้นๆ สัมพันธภาพระหว่างบทบาทหน้าที่กับความรับผิดชอบ และการที่บุคคลจะดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดจะต้องมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งเสมอ บทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ต้องเป็นที่รู้จักกันและเข้าใจกันระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งและผู้เกี่ยวข้อง

จะเห็นได้ว่า การแสดงบทบาทเป็นเรื่องสำคัญ ของบุคคลมิได้ต้องการแสดงบทบาททุกบทบาทเสมอไป มีหลายบทบาทที่บุคคลไม่สามารถยอมรับได้ ซึ่งเมื่อบุคคลเกิดความไม่เข้าใจในบทบาท ไม่รับรู้บทบาทนั้นๆ เป็นของตน หรือไม่พึงพอใจต่อบทบาทนั้น ย่อมมีผลกระทบต่อการแสดงบทบาท และทำให้เกิดความล้มเหลวได้ เสมือนกับเราเปรียบครอบครัว เป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันและมีความสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ เมื่อครอบครัวไม่สามารถแสดงบทบาทได้จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มอื่นๆ เป็นลูกโซ่ต่อไป ในขณะที่เดียวกันเด็กก็เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ย่อมมีบทบาทหน้าที่ของตนในด้านต่างๆ เช่นกัน เมื่อเด็กสามารถแสดงบทบาทได้ถูกต้อง ตามความคาดหวังของครอบครัว และสังคมแล้วประเทศชาติก็สงบสุขและมั่นคงได้เช่นกัน

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

วินิจ เกตุขำ^{๑๒} ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทว่า เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคลเมื่อรวมกลุ่มกัน ว่าแต่ละคนจะมีพฤติกรรมออกมาอย่างไร พฤติกรรมนี้เองก็คือ บทบาทของผู้นั้น คำว่าบทบาท หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในด้านที่เกี่ยวกับคำพูด ลักษณะท่าทาง การตอบสนอง กิริยาอาการต่างๆ เพื่อให้ผู้อื่นทราบว่าตนกำลังทำหน้าที่อะไร มีผลต่อเจ้าของตำแหน่งหรือฐานะทางสังคมอย่างไร จึงอาจกล่าวได้ว่า “บทบาท” ก็คือ การแสดงออกถึงฐานะและตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมนั้นเอง

^{๑๑}ชูศรี พุทธเจริญ. “บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนาจรรยابرณครูสังกัดเทศบาลกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

^{๑๒}วินิจ เกตุขำ. “สองทศวรรษหลักสูตรการศึกษาไทย”. วารสารวิชาการ, ๕ เมษายน, ๒๕๔๔.

นุจรี เกตุปราษฎ์^{๑๒} กล่าวถึง ราล์ฟ ลินตัน เป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง เขากล่าวว่า ตำแหน่ง สถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆอย่าง เช่น บุคลิกภาพ ของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย

ฉลุโล วงษ์ประทุม^{๑๓} อธิบายถึงทฤษฎีบทบาทว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริง หรือบทบาทที่เป็นจริงนั้นต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

๑. การรู้จักตนเอง

๒. พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ต้องมีความเหมาะสมกับการส่งเสริมฐานะของตนเอง

๓. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นใช้เป็นแบบอย่างเพื่อให้การกระทำเฉพาะ อย่างเป็นไปตามแนวทางที่ต้องการ

๔. การประเมินผลการกระทำตามบทบาทต้องดำเนินการด้วยตนเอง หรือบุคคลอื่น

ตุลา มหาสุฐานนท์^{๑๔} กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ

๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิง สัญลักษณ์ เช่น ประธานในพิธีการต่างๆ บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ ได้แก่ การจ้างงาน การอบรม การกระตุ้นจิตใจ และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนบทบาทสุดท้าย คือ บทบาทการประสานงานในกลุ่ม ได้แก่ การกระทำกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ ภายในและภายนอกองค์กร เช่น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหาร

^{๑๒}นุจรี เกตุปราษฎ์. “บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศในการพัฒนา สตรีระดับจังหวัด. **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.

^{๑๓}ฉลุโล วงษ์ประทุม. “บทบาทที่เป็นจริงของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอในสังกัด สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสกลนคร”. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.

^{๑๔}ตุลา มหาสุฐานนท์. “หลักการจัดการ หลักการบริหาร”. กรุงเทพมหานคร:พัฒนา, ๒๕๔๖.

ทรัพยากรบุคคลถือเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในองค์กร แต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่น ก็ถือเป็นการประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

๒. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากในและนอกองค์กร กระทำได้โดยการอ่าน วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่นๆ เช่น คู่แข่งขัน การวางแผนอะไรในช่วงนี้รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เป็นต้น มินต์ซเบอร์ก (MINTZBERG) เรียกบทบาทนี้ว่า บทบาทการตรวจสอบ (MONITOR ROLE) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (DISSMINATOR) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตนเปรียบเสมือนช่องทางที่ส่งต่อข่าวสารต่างๆ ไปยังสมาชิกในองค์กร และเมื่อถูกเชิญไปเป็นตัวแทนขององค์กรหรือสถาบันอื่นๆ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะบทบาทโฆษก (SPOKEN ROLE) ขององค์กรด้วย

๓. บทบาทการตัดสินใจ ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (ENTREPRENEURS) ผู้ดูโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้น บทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ ที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากรในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากร คน สิ่งของ และเงินไปตามส่วนต่างๆ และสุดท้าย คือ บทบาทของผู้เจรจาต่อรอง เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจจะเปลี่ยน แรงงานเป็นสหภาพ ผู้ถือหุ้น ฯลฯ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนทำงานอยู่

ปริยาภรณ์ แก้วทอง^๕ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาท สรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาท ได้กำหนดปรัชญาที่น่าสนใจไว้ว่า ชีวิตถูกสร้างขึ้นมาจากคนแต่ละคน ในสังคมล้วนมีตำแหน่งทางสังคมทั้งสิ้น เช่น ในฐานะลูกจ้าง คู่ครอง พ่อแม่ หัวหน้า ลูกน้อง ในฐานะที่สังคมกำหนดบทบาทเพื่อปัจเจกชนแต่ละคนจะได้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางสังคมที่วางไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแบบที่เป็นบทบาทผู้กระทำทุกคนสามารถเรียนรู้ได้โดยที่บทบาทที่เป็นตัวแบบได้ชี้ถึงวิถีทางเพื่อกระทำบางสิ่งบางอย่างที่ถูกต้อง โดยถือเอาลักษณะ ๕ ประการ คือ

๑. ทฤษฎีว่าด้วยบทบาทในการทำงาน ทฤษฎีนี้ มุ่งตอบบทบาทหรือพฤติกรรมอันเป็นลักษณะของบุคคลผู้มีตำแหน่งทางสังคมในระบบสังคมที่มั่นคง

^๕ปริยาภรณ์ แก้วทอง, “ศึกษาบทบาทและผลกระทบจากบทบาทของครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนของจังหวัดสงขลา”. *ปริญญานิพนธ์ ศึกษาศาสตรบัณฑิต*. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔.

๒. ทฤษฎีบทบาทที่เป็นปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ทฤษฎีนี้มุ่งไปที่บทบาทของผู้กระทำแต่ละคน วิวัฒนาการของบทบาทต่างๆ โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และวิธีการที่ผู้กระทำทางสังคมเข้าใจ และตีความหมายของพฤติกรรมเหล่านั้น

๓. ทฤษฎีบทบาทโครงสร้าง ทฤษฎีนี้มุ่งต่อโครงสร้างทางสังคม หรือตำแหน่งทางสังคมที่ได้แบ่งพฤติกรรมที่กำหนดให้เป็นแบบเดียวกัน ซึ่งมุ่งต่อตำแหน่งทางสังคมอื่นๆ ในโครงสร้าง

๔. ทฤษฎีบทบาทขององค์กร ซึ่งมุ่งต่อบทบาทต่างๆ ที่มาด้วยกันกับตำแหน่งทางสังคมที่ถือเป็นอันเดียวกันในระบบสังคมที่วางโครงการไว้ก่อนเป็นระบบที่มุ่งงานและมีการจัดลำดับชั้นไว้เป็นอย่างดี

๕. ทฤษฎีว่าด้วยบทบาทของความรู้ความเข้าใจ ซึ่งมุ่งถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่คาดหวังกับพฤติกรรม

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีบทบาทมีหลายทฤษฎี แต่ละทฤษฎีจะมีสาระที่แตกต่างกัน ซึ่งโดยทั่วไป จะชี้ให้เห็นว่า การที่สมาชิกของสังคมหนึ่งๆ หรือองค์กรหนึ่งๆ จะแสดงบทบาทของตนเองให้ถูกต้องเหมาะสมและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นย่อมมีปัจจัยหลายอย่าง พร้อมกันนี้ยังทำให้รู้ได้ว่าจุดบกพร่องของการแสดงบทบาทอยู่ที่ใดและจะสามารถแก้ไขจุดบกพร่องนั้นได้อย่างไร การแสดงบทบาทเป็นเรื่องสำคัญ หรือลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกของผู้ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ผู้นั้นได้รับมอบหมาย รับการแต่งตั้งหรือสังคมยอมรับ โดยอยู่ในความคาดหวังของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีอำนาจนั้น ไว้ว่า ควรจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งความสามารถในการดำเนินงานตามบทบาทจะมีประสิทธิภาพมากหรือไม่ขึ้นอยู่ตามความสามารถของบทบาทผู้นั้นเป็นสำคัญในด้านต่างๆ เช่นกัน เมื่อผู้บริหารสามารถแสดงบทบาทได้ถูกต้องตามความคาดหวังของนักเรียน การกล้าแสดงออก การมีส่วนร่วมโดยมีการแสดงความคิดเห็นที่ดีและสอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการทำงาน และสังคม แล้วประเทศชาติก็สงบสุขและมั่นคงได้เช่นกัน

๒.๑.๓ ความหมายของผู้บริหาร

ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อองค์กร ผู้บริหารที่มีบทบาทและลักษณะความเป็นผู้นำจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และสมาชิกในองค์กรมีความเต็มใจที่จะทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ความหมายของผู้บริหารไว้ดังนี้

ธวัช บุญยมติ^{๑๖} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่มีกระบวนการใช้อิทธิพลหรือการคลบวันดาลใจบุคคลหรือกลุ่มให้ทำงานด้วยความสมัครใจจนประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

จุมพล หนีมพานิช^{๑๗} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ในการเตรียมการ สั่งการหรืออำนวยการ และใช้อำนาจต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในองค์กรเพื่อให้วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้บรรลุผลสำเร็จ

พรนพ พุกกะพันธุ์^{๑๘} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่สามารถดำเนินงานให้สำเร็จด้วยความร่วมมือจากผู้อื่น นับว่าเป็นหัวใจของการบริหาร โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการ เพราะฝ่ายจัดการมีหน้าที่ที่จะเข้าไปใกล้ชิดกับลูกน้อง และดูแลลูกน้องให้อยู่ในสภาพที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลผลิตอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ

นิพนธ์ กิณวงศ์^{๑๙} กล่าวความหมายไว้ว่า ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่สามารถทำให้คนอื่น ๆ ปฏิบัติงานตามที่ต้องการได้ โดยการปฏิบัติงานนั้น ผู้ปฏิบัติมีความเต็มใจหรือสมัครใจที่จะทำ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากความเชื่อถือ ศรัทธา หรือพลังอำนาจที่มีอยู่ในตัวผู้บริหารนั้น

ปราชญา กล้าผจญ^{๒๐} ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่ใช้ทรัพยากรทั้งหมดขององค์กรอย่างประหยัด ด้วยการมอบหมายงานควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากความหมายของผู้บริหารที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของทุกฝ่ายในองค์กร เป็นผู้มีความสามารถในการใช้วิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางขององค์กร เพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมาย มีการกระจายอำนาจให้ผู้ตามมีการแบ่งปันความรู้ และการกระตุ้นเพื่อทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น บทบาท

^{๑๖}ธวัช บุญยมติ “ภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลง”. กรุงเทพมหานคร : โอเคเอ็นเอสโตร์, ๒๕๕๐ .

^{๑๗}จุมพล หนีมพานิช. “ผู้นำ อำนาจ และการเมืองในองค์กร”. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗.

^{๑๘}พรนพ พุกกะพันธุ์. “จริยธรรมทางธุรกิจ”. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔.

^{๑๙}นิพนธ์ กิณวงศ์. “หลักการบริหารการศึกษา”. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยพิษณุโลก, ๒๕๔๓.

^{๒๐}ปราชญา กล้าผจญ. “หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา”. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

ของผู้บริหาร จึงเป็นศิลปะและทักษะในการบริหารที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารองค์กรทุกระดับในการที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

๒.๒.๑ ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมเป็นนามธรรม เป็นเรื่องของความดีที่ยากที่จะให้คำจำกัดความและมีมากมายต่างทัศนะต่างระดับ จนถึงขั้นพรหมจรรย์ อันเป็นคุณธรรมชั้นสูงของผู้ที่เป็นเทพระดับชั้นพรหมเพื่อให้บรรลุ ขั้นโลกุตระธรรม พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงพระราชทานให้เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๕ ทรงพระราชทานไว้ตอนหนึ่งว่า^{๒๐}

ประการแรก การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในสัจความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์ สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็นและมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

คุณธรรม หมายถึง “สภาพคุณงามความดี” การที่จะวินิจฉัยว่า บุคคลใดมีคุณธรรมดีแค่ไหน น้อยเพียงใดนั้น ย่อมต้องพิจารณาโดยรวมว่าบุคคลนั้นมีอุปนิสัยและประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรอยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรมหรือไม่อย่างไร เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่การทำงานและต่อสังคมอย่างไร เป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมเพียงใดหรือไม่

^{๒๐} ธานินทร์ กรัยวิเชียร. “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร”. นนทบุรี : ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรมสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๗.

จริยธรรม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ให้ความหมายว่าเป็น “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ “ศีลธรรม” และ “กฎศีลธรรม” ในด้านที่เรากำลังพิจารณากันอยู่นี้ก็คือ จริยธรรมของนักบริหารซึ่งมีความจำเพาะถึงเรื่องที่นักบริหารที่ดีควรจะปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพอย่างไร จะมีประสิทธิภาพสูงสุดประการหนึ่ง และนักบริหารที่ดีนั้น จักต้องครองตนในสังคมอย่างใด อีกประการหนึ่ง^{๒๒}

พินุลย์ กระแสสุข^{๒๓} ได้กล่าวว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ คือ ความรู้ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องด้วยความคิด องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะได้รับ นำจริยธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมการแสดงออก คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำ พฤติกรรมแบบใดจะเกิดขึ้นกับอิทธิพลของส่วนประกอบสำคัญดังกล่าว

กรมวิชาการ^{๒๔} จริยธรรม หมายถึง การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขถ้าคนในสังคมมี จริยธรรมสูง สังคมนั้นจะมีแต่ความเจริญ ผู้มีจริยธรรมสูงจะประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีและบรรลุดัง สภาพชีวิตอันทรงคุณค่าอันพึงประสงค์

สรุป คุณธรรมทำให้เกิดจริยธรรม เป็นความประพฤติ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ค่านิยมที่เหมาะสมซึ่งเป็นเกณฑ์และมาตรฐานอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม ตลอดจนทำให้เกิดความสุขความพอใจและทำให้เกิดคนดีสร้างความคิดก่อให้เกิดคุณธรรมอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคมและสมาชิกของสังคม

^{๒๒} ธานินทร์ กรัยวิเชียร. อ้างแล้ว. หน้า ๔.

^{๒๓} พินุลย์ กระแสสุข. “การส่งเสริมพฤติกรรมครูตามจรรยาบรรณในโรงเรียน สำนักงานการ ประถมศึกษา อำเภอฟาง”. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.๑๓.

^{๒๔} กรมวิชาการ. “กรอบแนวคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความ เป็นประชาธิปไตย”. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๑.

๒.๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

พือาเจต์^{๒๕} (Piaget อ้างถึงใน โกวิท ประวาลพุกษ์) เป็นผู้เริ่มทางความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ข่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางสติปัญญาของบุคคลนั้น พือาเจต์ ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญา ออกเป็น ๔ ขั้น ดังนี้

๑) ขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensory-motor Intelligence Stage) ขั้นนี้จะเกิดขึ้นในช่วงอายุ ๐-๒ ปี พฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ขึ้นอยู่กับการเคลื่อนไหว เช่น การไขว่คว้า การเคลื่อนไหว การมอง การดู แสดงให้เห็นว่า เด็กมีสติปัญญาด้านการกระทำ เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ แม้ว่าไม่สามารถทำอธิบายได้ด้วยการพูด เด็กมีโอกาที่จะปะทะกับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาด้านสติปัญญาและความคิด

๒) ขั้นรับรู้ด้วยญาณ (Pre Operational Stage) อยู่ในช่วงอายุ ๒-๗ ปี ซึ่งแบ่งออกเป็นขั้นย่อย อีก ๒ ขั้น คือ

(๑) ขั้นก่อนเกิดสังกัป (Preconception Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ ๒-๔ ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถจะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ ๒ เหตุการณ์ หรือมากกว่ามาเป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน แต่เหตุผลของเด็กวัยนี้ยังมีขอบเขตจำกัดอยู่ เพราะเด็กยังคงยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ความคิดและเหตุผลของเด็กวัยนี้จึงไม่ค่อยถูกต้องตามความเป็นจริงนัก นอกจากนี้ความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ ยังคงอยู่ในระดับเบื้องต้น เช่น เข้าใจว่าเด็กหญิง ๒ คน ซึ่งเหมือนจะมีทุกอย่างเหมือนกันหมด แสดงว่า ความคิดรวบยอดของเด็กวัยนี้ยังไม่พัฒนาเต็มที่ แต่พัฒนาการทางภาษาของเด็กเจริญรวดเร็วมาก

(๒) ขั้นการคิดแบบสหัชญาณ (Intuitive Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ ๔-๗ ปี ขั้นนี้เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รวมตัวดีขึ้น รู้จักแยกประเภทและแยกชิ้นส่วนวัตถุ เข้าใจความหมายของจำนวนเลข เริ่มมีการพัฒนาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์แต่ไม่แจ่มชัดนัก สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้โดยไม่คิดเตรียมล่วงหน้าไว้ก่อนรู้จักนำความรู้ในสิ่งหนึ่งไปอธิบายหรือแก้ปัญหาอื่น และสามารถนำเหตุผลต่างๆ ไปมาสรุป แก้ปัญหาโดยไม่วิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเสียก่อนการคิดหาเหตุผลของเด็กยังขึ้นอยู่กับการรับรู้ หรือสัมผัสจากภายนอก

^{๒๕}โกวิท ประวาลพุกษ์, “การประเมินโครงการ”. เอกสารวิชาการ. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

(๓) ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (Concrete Operation Stage) ขั้นนี้จะเริ่มจากอายุ ๗-๑๑ ปี พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้ สามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดลอมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เด็กวัยนี้สามารถที่จะเข้าใจเหตุผล รู้จักการแก้ปัญหาสิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ สามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความคงตัวของสิ่งต่างๆ โดยที่เด็กเข้าใจว่าของแข็งหรือของเหลวจำนวนหนึ่ง แม้ว่าจะเปลี่ยนรูปร่างไปก็ยังมีน้ำหนักหรือปริมาตรเท่าเดิม สามารถที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ของส่วนย่อย ส่วนรวมลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้ คือ ความสามารถในการคิดย้อนกลับ นอกจากนั้นความสามารถในการจำของเด็กช่วงนี้ มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถจัดกลุ่มหรือจัดการได้อย่างสมบูรณ์ สามารถสนทนากับบุคคลอื่น และเข้าใจความคิดของผู้อื่นได้ดี

(๔) ขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal Operation Stage) อยู่ในช่วงอายุ ๑๑-๑๕ ปี เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านความรู้ ความเข้าใจถึงระดับสูงสุด สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้

จากพัฒนาการทางสติปัญญา ทั้ง ๔ ขั้นนี้ พือาเจต์ (Piaget) ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ออกเป็น ๓ ขั้น คือ

๑) ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ ๒ ขวบ เป็นขั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดลอมอย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางร่างกาย เด็กเหล่านี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensor-motor intelligence)

๒) ขั้นฝึกคำสั่ง อยู่ในช่วงระหว่าง ๒-๘ ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดลอมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นเริ่มต้นด้วยญาณ (Pre Operation Thought)

๓) ขั้นฝึกหลักแห่งตน อยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๘ ปีขึ้นไป เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นยึดหลักแห่งตน (Formal Operation) สามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และตั้งกฎเกณฑ์ที่เป็นของตนเองได้

ในการวัดความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของเด็ก พือาเจต์ (Piaget) ได้พิจารณาสองขั้นหลัง คือ ขั้นยึดคำสั่งและขั้นยึดหลักแห่งตน ขั้นยึดคำสั่ง คือ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมขั้นต้น เกี่ยวกับสิ่งที่เห็นได้ชัดแจ้ง แล้วตัดสินใจลงไปว่าผิดหรือถูก โดยอาจจะดูที่ประมาณผลเสียหายอันเกิดจากการกระทำของบุคคลหนึ่ง ถ้าการกระทำของเขาเกิดผลเสียหายมากความผิดของเขาก็มากตามไปด้วย อันเป็นความคิดของบุคคลหรือเด็กในขั้นนี้ ส่วนขั้นการยึดหลักแห่งตน เด็กจะพัฒนาขึ้นจนกว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ เกิดจากการตกลงกันของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปและอาจเปลี่ยนแปลงไปตามความจำเป็น

ในการตัดสินใจว่าการกระทำใดถูกต้อง บุคคลในขั้นนี้จะพิจารณาที่เจตนาหรือจุดมุ่งหมายเบื้องหลังการกระทำนั้น ถ้าจุดมุ่งหมายดี เจตนาบริสุทธิ์ แม้จะเกิดผลเสียหายบ้าง บุคคลนั้นก็ยังมีความผิคน้อยกว่าผู้ที่มิเจตนาไม่ดี และการกระทำจนเกิดผลเสียหายแม้จะเล็กน้อยก็ตาม การพัฒนาจากการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในขั้นต้นไปยังขั้นสูงขึ้น ฮอฟแมน (Hoffman อ้างถึงใน โกวิท ประมวลพฤษย์, ๒๕๔๕ : ๔๘) อธิบายจากการอ่านความคิด พือาเจต์ ว่าจากการลดความเชื่อในสิ่งที่เห็นได้แจ้งชัด และการลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกับผู้อื่นและสามารถเข้าใจบทบาทของผู้อื่นได้ยิ่งขึ้น

โคลเบอร์ก^{๒๖} (Kohlberg อ้างถึงใน ลำไย บัวพิทักษ์) ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของพือาเจต์ (Piaget) และได้กล่าวว่าลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล ประกอบด้วย ความรู้สึกเชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งความรู้เชิงจริยธรรมนั้น ส่วนใหญ่มีอยู่แล้ว ภายในปีแรกที่เข้าโรงเรียน และไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในช่วงอายุต่อมา ส่วนพฤติกรรมนั้นส่วนมากจะขึ้นอยู่กับลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งทำให้การศึกษาพัฒนาการด้านนี้ทำได้ยาก โดยโคลเบอร์กเห็นว่าการใช้เหตุผลเพื่อจะตัดสินใจที่จะเลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผน นอกจากนั้นยังอาจทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคล ในสถานการณ์ต่างๆ ได้และอาจสามารถทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเขาในสถานการณ์แต่ละชนิดได้ โคลเบอร์กเชื่อว่าการบรรลุภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นจะแสดงออกไปทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างชัดเจนที่สุด เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคม แต่จะเป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ ซึ่งโคลเบอร์ก ได้แบ่งขั้นของเหตุผลเชิงจริยธรรมให้เป็น ๖ ขั้น โดยที่โคลเบอร์กได้มาจากการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชาย จำนวน ๘๕ คน โดยติดตามศึกษาเด็กกลุ่มนี้เป็นระยะเวลา ๑๒ ปี ในปีแรกที่เขาเริ่มศึกษากลุ่มตัวอย่างอายุ ๑๐-๑๖ ปี และติดตามไปจนกลุ่มตัวอย่างนั้นมีอายุ ๒๒-๒๕ ปี โดยวิธีให้กลุ่มตัวอย่างบอกเหตุผลในการเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสถานการณ์ที่มีการขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลกับกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือ

^{๒๖} ลำไย บัวพิทักษ์. “การใช้งานพื้นบ้านอีสานในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านกุดหลุมและโรงเรียนโนนโพธิ์ จังหวัดชัยภูมิ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒.

ของสังคม โดยแบ่งลำดับขั้นของเหตุผลออกเป็น ๖ ขั้น และเรื่องเหตุผลเหล่านี้ตามระดับอายุ ซึ่งพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้ง ๖ ขั้นนี้ ถูกจัดเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ ๑ หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (๒-๗ ปี) ขั้นที่ ๒ หลักการแสวงหารางวัล (๗-๑๐)	๑. ระดับก่อนเกณฑ์ (๒-๑๐ ปี)
ขั้นที่ ๓ หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (๑๐-๑๓ ปี) ขั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่ตามสังคม (๑๓-๑๖ ปี)	๒. ระดับตามเกณฑ์ (๑๐-๑๖ ปี)
ขั้นที่ ๓ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (๑๖ ปีขึ้นไป) ขั้นที่ ๖ หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	๓. ระดับเหนือเกณฑ์ (๑๖ ปีขึ้นไป)

ระดับที่ ๑ คือ ระดับก่อนเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น ในขั้นแรกสุดคือการมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ ขั้นที่สอง คือ การเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้คนเท่านั้น เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนกันแบบเด็กๆ คือ เขาทำมาฉันต้องทำไป เขาให้ฉัน ฉันก็ต้องให้เขา เป็นต้น

ระดับที่ ๒ คือ ระดับตามเกณฑ์ หมายถึง การกระทำตามกฎหมายของกลุ่มย่อยๆ ของตนเองหรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับที่ ๒ นี้ยังต้องควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีสามารถในการเอาใจเขามาใส่เรา และแสดงบทบาททางสังคมได้ ในขั้นที่ ๓ บุคคลยังไม่เป็นตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน ส่วนขั้นที่ ๔ บุคคลจะมีความรู้สึกถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมของตนจึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎหมายต่างๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับที่ ๓ คือ ระดับเหนือเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจขัดแย้งต่างๆ ด้วยการนำมาคิดตรึกตรอง ซึ่งใจด้วยตนเองแล้วตัดสินใจ ตามแต่ว่าจะเห็นสิ่งใดสำคัญมากกว่ากัน ขั้นที่ ๕ คือ การเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ ส่วนขั้นที่ ๖ เป็นขั้นสูงสุด แสดงทั้งการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎหมายในสังคมของตน และมีการยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ และมีหลักประจำใจ ซึ่งตรงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ว่า หิริโอตตัปปะ ซึ่งหมายถึง ความละอายใจต่อการกระทำชั่วและความกลัวบาป

โคลเบอร์ก^{๒๓} (Kohlberg อ้างถึงใน รุจิ ดันดิอัสวโยธี) เชื่อว่าพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามลำดับขั้น จากขั้นที่ ๑ เรื่อยไปถึงขั้นที่ ๖ บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไปจะเกิดได้ด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลขั้นที่ต่ำกว่าและต่อมาบุคคลจะได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ๆ หรือเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่าได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลในขั้นที่สูงต่อไปมีมากกว่าขั้นตามลำดับส่วนเหตุผลขั้นต่ำกว่าที่จะถูกใช้น้อยลงจนถูกละทิ้งไปในที่สุด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่จะต้องพัฒนาไปถึงขั้นที่ ๖ ทุกคนอาจจะหยุดอยู่ที่ขั้นใดขั้นหนึ่งก็ได้ และโคลเบอร์ก พบว่า ผู้ใหญ่ส่วนมากจะมีพัฒนาการถึงขั้นที่ ๔ เท่านั้นและการเป็นผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงสุดนั้น แสดงถึงความเห็นที่มีลักษณะที่เป็นประโยชน์เท่านั้น

ทฤษฎีเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กมีอิทธิพลต่อความคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาของประเทศตะวันตก และนักการศึกษาไทยเป็นอันมาก ตามทรรศนะว่า จริยธรรมและ

^{๒๓}รุจิ ดันดิอัสวโยธี. “ผลการใช้วิธีสอนภาษาไทย โดยการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์เสนี)”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒.

ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกผิดเกิดจากการไตร่ตรองตามเหตุผลของบุคคล การคิดไตร่ตรองขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางปัญญา ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่นำมาพิจารณาและประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับ โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้รับจากการฟังทรรสนะของผู้อื่น หากขัดแย้งกันก็จะปรับตัวและจัดระเบียบความเข้าใจของตนใหม่ เกิดบูรณาการทางความคิดผู้ที่ไม่ชอบสังเกตหรือไม่ชอบคิดไตร่ตรองพัฒนาการทางจริยธรรมก็จะไม่เกิด แม้ว่าพัฒนาการทางปัญญาจะอยู่ในขั้นสูงก็ตาม ในการตัดสินพฤติกรรมหนึ่งๆ ว่าสมควรหรือไม่สมควรเป็นข้อมูลสำคัญ คำตอบที่ได้มาถือเป็นการตัดสินทางจริยธรรม (Moral Ad judgment) และถือเป็นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) ของผู้ตอบจริยธรรมในทรรสนะของโคลเบอร์กไม่เพียงตัดสินถูกผิดชั่วดี แต่ยังหมายถึงการให้เหตุผลต่อพฤติกรรมที่ทำลงไป โดยยึดหลักการที่ตนเองเลือกเอง แต่หลักการนั้นจะต้องถูกต้องตามหลักเหตุผล

โดยสรุปแล้วทั้งพียาเจต์ (Piaget) และโคลเบอร์ก (Kohlberg) ต่างก็ได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า บุคคลในวัยต่างๆ มีระดับพัฒนาการเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เท่าเทียมกันและแบ่งลำดับพัฒนาการออกเป็นขั้นๆ ซึ่งบุคคลจะมีพัฒนาการจากระดับต้นไปหาระดับสูง โดยขึ้นอยู่กับอายุและประสบการณ์ที่ได้รับของบุคคลนั้น

๒.๒.๓ ลักษณะคุณธรรมจริยธรรมในพุทธศาสนา

หลักธรรมในพุทธศาสนามีอยู่มากมายหลายหมวด แต่ละหมวดธรรมมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับชีวิตของเรา หลักธรรมดังกล่าวทุกคนสามารถนำไปใช้กับตนเองและผู้อื่น ตลอดจนนำไปใช้ในการบริหารงานทุกสถานการณ์ ของแต่ละบุคคลสุดแต่ว่า บุคคลนั้นจะเรียกใช้ให้เหมาะสมหรือนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะประเทศไทยเรานั้นนับถือพุทธศาสนา ควรที่ผู้บริหารจะได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นำไปประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตส่วนตัวและราชการซึ่งจะทำให้มีความเจริญก้าวหน้าและเป็นการทำนุบำรุงพุทธศาสนาอีกด้วย

ความจริงหลักธรรมของทุกศาสนา ย่อมมีจุดหมายปลายทางอย่างเดียวกัน คือสอนให้ทุกคนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ละเว้นจากการประพฤตินิสัยที่ชั่ว ให้ทำความดีมีจิตใจเมตตา กรุณาต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน ส่วนวิธีการที่จะให้บรรลุผลดังกล่าวได้ ย่อมจะแตกต่างกันออกไป หลักธรรมของพุทธศาสนามีค่าควรแก่การยึดถือเป็นหลักในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในการบริหาร เพื่อจะได้ประพฤติตามแนวของพระพุทธศาสนา ในลักษณะที่เป็นไปอย่างมีเหตุผลเน้นหนักเรื่องการใช้สติปัญญา ในการดำรงชีวิตให้รู้จักจัดความทุกข์ ความเดือดร้อนพิจารณาที่ต้นเหตุของความทุกข์แล้ว

แก้ไข้ถูกทาง ไม่ใช่เชื่ออย่างงมงาย ไร้เหตุผล หลักธรรมที่ใช้ในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์จนสามารถชนะใจครองใจเขา ได้ นั้น มีอย่างมากมายหลายประการ หลักธรรมสำหรับตัวบุคคลแต่ละคน หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวมิให้มนุษย์เบียดเบียนกันและกัน และหลักธรรมอันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์ เช่น พรหมวิหาร ๔

พระธรรมกิตติวงศ์^{๒๘} ได้กล่าวว่า พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมที่จะทำให้ผู้ได้บังคับบัญชา เคารพนับถือผู้บริหารและจะทำให้ผู้ที่ดำรงธรรมนี้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์รวมถึงสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และอุเบกขาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา พรหมวิหารมี ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งเมตตา คือ ความจริงใจ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมดูได้จากสีหน้าที่บ่งบอกคือ ยิ้มแย้มแจ่มใส กรุณา คือ ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจ ต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก ขามเห็นผู้อื่นมีความลำบากก็ทนอยู่ไม่ได้ ต้องแสดงออกด้วยการเข้าช่วยเหลือเจือจุนด้วยความเต็มใจเสมอ มุทิตาคือ ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จสมหวังของผู้อื่นโดยไม่ต้องบังคับใจ อุเบกขา คือความวางเฉยในเมื่อไม่อาจจะช่วยเหลือเขาได้ หรือเมื่อผู้อื่นผิดพลาดหรือได้รับความวิบัติก็ไม่แสดงอาการสมน้ำหน้า ซ้ำเติม

อรรถพ โยธิน^{๒๙} ได้กล่าวว่า ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้อย่างยิ่งที่จะต้องใช้หลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน เนื่องจากสถานศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดความรู้ในด้านต่างๆจากครู ไปสู่นักเรียน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้กำกับ ดูแล ตรวจสอบ และบริหารงานด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป จำเป็นที่จะต้องนำหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นหลักความจริงหลักของเหตุและผลไปใช้ในการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมคือสิ่งจำเป็นในการเป็นอยู่กันของมนุษย์ทำให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งเมื่อผู้บริหารส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนย่อมทำให้นักเรียน สังคมและประเทศชาติได้รับประโยชน์อย่างยั่งยืนและยาวนาน เพราะฉะนั้นผู้บริหารควรส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

^{๒๘}พระธรรมกิตติวงศ์. (ทองดี สุรเตโช). “พระในบ้าน”. กรุงเทพมหานคร : คณากรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑.

^{๒๙}อรรถพ โยธิน. “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง เชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ^{๓๓} ได้กล่าวไว้ว่า ด้วยภาวะวิกฤติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งประเทศไทยต้องเผชิญอยู่ขณะนี้เมื่อพิจารณาอย่างรอบด้านหนทางที่จะผ่อนคลายนไทยทุกคนก็ควรหันหน้าเข้าหากัน ร่วมคิดร่วมแรง ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ทุกฝ่ายยอมลดเป้าหมายเพื่อพบกันครึ่งทาง เพื่อความอยู่รอดปลอดภัย ความเจริญของประเทศอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จะด้วยวิธีใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาคนในชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกาย วาจา ใจ การศึกษาก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การแข่งขันทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา การพัฒนาการเมืองก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา สังคมกำลังเสื่อมโทรมก็ต้องหันไปพึ่งพาการศึกษา การพัฒนาการศึกษาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประเทศ ในการนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข โดย ๘ คุณธรรม พื้นฐาน ประกอบด้วย

๑. ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ในเรื่องที่ถูกที่ควร สู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักรงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

๒. ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ

๓. ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลลัดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

๔. มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กรและประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติอย่างเต็มใจและตั้งใจ ยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

^{๓๓}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. “การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ”. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

๕. สุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจ ข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

๖. สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจและสภาพแวดล้อมมีความผ่องใสที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

๗. สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งได้ เป็นผู้ที่มีเหตุมีผลยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

๘. มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

๒.๓.๑ ด้านความขยัน

กรมวิชาการ^{๓๑} ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้ว่า หมายถึงผู้ที่มีความตั้งใจ เพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร ผู้งานมีความพยายาม ไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๓๒} พ.ศ.๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายของความขยันไว้ว่า หมายถึงการทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน

สุพัตรา สุภาพ^{๓๓} ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้ว่า หมายถึง การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง ต่อความยากลำบาก และมีความมานะอดทน

^{๓๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖.

^{๓๒}ราชบัณฑิตยสถาน, “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับมคติน”, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๗.

^{๓๓}สุพัตรา สุภาพ, “สังคมและวัฒนธรรมไทย”, กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑.

ไพโรจน์ ปานอยู่^{๓๔} ได้ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกโดยการทำการบ้านและงานสม่ำเสมอ ตั้งใจทำงานที่มอบหมายให้ มีความกระตือรือร้นในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

แม็คเกรเกอร์^{๓๕} (McGregor อ้างถึงใน สมยศ นาวิการ) ได้กล่าวถึงทฤษฎี X และทฤษฎี Y เป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลในองค์การ ซึ่ง McGregor ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีการจูงใจที่รวมการจูงใจภายนอกและภายในไว้ด้วยกัน และได้จำแนกทฤษฎีในการควบคุม การปฏิบัติงาน และเป็นการจูงใจของผู้ปฏิบัติงานไว้ ๒ ทฤษฎี คือ

๑. ทฤษฎี X กล่าวว่า

๑.๑ ผู้ปฏิบัติงานส่วนมากเกียจคร้าน ไม่ชอบทำงาน และพยายามหลีกเลี่ยง การทำงานทุกอย่างเท่าที่จะทำได้

๑.๒ วิธีการควบคุมผู้ปฏิบัติงานต้องใช้วิธีรุนแรง การใช้อำนาจบังคับ หรือการขู่ บังคับ การควบคุม การเข้มงวด เพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์

๑.๓ ไม่มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีความกระตือรือร้นน้อย แต่ต้องการความปลอดภัยมากกว่า ลักษณะของบุคคลตามทฤษฎี X ซ้ำให้เห็นว่า โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์ไม่ชอบทำงาน พยายามหลีกเลี่ยงงานเมื่อมีโอกาส แต่ในขณะที่เดียวกันมนุษย์สนใจประโยชน์ส่วนตัวไปด้วย ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องพยายามกำหนดมาตรฐานในการควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชา อย่างใกล้ชิดมีการสั่งการโดยตรง การจูงใจจะเน้นค่าตอบแทนด้านรางวัลและผลประโยชน์อื่นๆ การใช้ระเบียบ หน้าที่ และคุกคามด้านการลงโทษที่ผู้บริหารจะเห็นว่าจุดสำคัญของการจูงใจ คือ การตอบสนองความต้องการของคนด้วยความต้องการขั้นพื้นฐาน เท่านั้น

๒. ทฤษฎี Y กล่าวว่า

๒.๑ ผู้ปฏิบัติงานชอบที่จะทุ่มเทกำลังกายใจให้กับงาน และถือว่าการทำงานเป็นการ เล่นสนุกหรือการพักผ่อน ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะงานและลักษณะของการควบคุมงาน

๒.๒ ผู้ปฏิบัติงานกลุ่มนี้ไม่ชอบการขู่บังคับ ทุกคนปรารถนาที่จะเป็นตัวของตัวเอง ชอบคำพูดที่เป็นมิตร และทำงานตามวัตถุประสงค์ที่เขามีส่วนผูกพัน

^{๓๔}ไพโรจน์ ปานอยู่. “ผลของการสอนโดยการใช้กลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนตามปกติที่มีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5”. กรุงเทพมหานคร: กวีพิมพ์, ๒๕๓๖.

^{๓๕}สมยศ นาวิการ. “ทฤษฎีองค์การ”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามัคคีสาร, ๒๕๓๕.

๒.๓ มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน มีความกระตือรือร้น และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งยังแสวงหาความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นด้วยลักษณะของบุคคลตามทฤษฎี Y เป็นแนวความคิดที่คำนึงถึงจิตวิทยาของบุคคล อย่างลึกซึ้ง และเป็นการมองพฤติกรรมของบุคคลในองค์การจากสภาพความเป็นจริง โดยเชื่อว่า การมีสภาพแวดล้อม และการใช้แนวทางที่เหมาะสม จะทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเอง และเป้าหมายขององค์การ

สรุปได้ว่า ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมานะพยายาม เอาใจใส่ต่องานด้วยความกระตือรือร้น ไม่นิ่งเฉยให้เวลาผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ และมีได้ยื้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือความต้องการ

๒.๓.๒ ด้านความประหยัด

กรมวิชาการ^{๓๖} ได้ให้ความหมายของความประหยัดไว้ว่า การรู้จักใช้สิ่ง ต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ มิยอมให้หมดเปลืองไปโดยเปล่าประโยชน์ เป็นต้นว่า การประหยัดเวลา การประหยัดทรัพย์ ซึ่งหมายถึงการรู้จักใช้เวลาและรู้จักใช้ทรัพย์ให้ถูกต้องเหมาะสม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๓๗} ให้ความหมายของ ความประหยัดว่า หมายถึงการยับยั้ง ระมัดระวัง เช่นประหยัดปาก ประหยัดคำ ใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะ

สรุปได้ว่า ความประหยัด หมายถึงการรู้จักยับยั้ง ระวัง ระมัดระวัง ใช้สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ตามความเหมาะสม

๒.๓.๓ ด้านความซื่อสัตย์

กรมการศาสนา^{๓๘} ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึงให้เป็นคนตรง ประพฤติอะไรด้วยน้ำใสใจจริง

สมาน ชาลีเครือ^{๓๙} ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึงลักษณะพฤติกรรมหรือความรู้สึกของบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด ไม่ทุจริตหรือประพฤติมิชอบ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐๕.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

ประเสริฐศรี เอื้อนครินทร์^{๔๐} ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึงความซื่อตรงทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทั้งต่อตนเองและต่อหน้าที่การงาน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๔๑} ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึงการประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดคดโกงและไม่หลอกลวงหรือคดโกงเพื่อประโยชน์ส่วนตน

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล^{๔๒} ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึงการปฏิบัติตนอย่างตรงไปตรงมาและมีความจริงใจต่อทุกคน

โพธิ์ทอง จิตอ่อนน้อม^{๔๓} ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึงการประพฤติปฏิบัติตนตรงต่อความเป็นจริงทั้งกาย วาจา และใจ

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึงการประพฤติอย่างตรงไปตรงมา ตรงต่อหน้าที่ตรงต่อความเป็นจริง ทั้งตนเองและผู้อื่น

๒.๓.๔ ด้านความมีวินัย

ชวลี นาคทัต^{๔๔} ได้ให้ความหมายของการมีวินัยในตนเองไว้ว่า หมายถึงความสามารถของบุคคลในการควบคุมพฤติกรรมและมีความรับผิดชอบ โดยเกิดจากการสำนึกขึ้นมาเอง ไม่เฉพาะอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่บังคับจากภายนอกเท่านั้น และบุคคลจะต้องยอมรับการกระทำของตนเองแม้จะมีอุปสรรค ก็คงไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ๆ

^{๔๐}สมาน ขาลีเครือ. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมเชิงสังคมกับความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จังหวัดกรุงเทพมหานคร”. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๓.

^{๔๑}ประเสริฐศรี เอื้อนครินทร์. “การทดลองใช้เทคนิคแม่แบบ เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์”. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดส์, ๒๕๒๔.

^{๔๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๒.

^{๔๓}ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. “การพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ”. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด, ๒๕๒๕.

^{๔๔}โพธิ์ทอง จิตอ่อนน้อม. “พฤติกรรมทางจริยธรรมของครูพลศึกษาในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา และนักเรียน ในเขตการศึกษา ๙”. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๕.

^{๔๕}ชวลี นาคทัต. “อิทธิพลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศีลธรรมและความมีวินัยแห่งตน”. ปริญญาณิพนธ์ ประกาศนียบัตรครุมัธยมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๔.

พนัส หันนาคินทร์^{๔๕} ได้ให้ความหมายของการมีวินัยในตนเองไว้ว่า หมายถึงการรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติ

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล^{๔๖} ได้ให้ความหมายของความมีวินัยในตนเองไว้ว่า หมายถึงการควบคุมตนเองให้กระทำการและปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบหรือทิศทางที่เหมาะสม

ธวัชชัย ใจเย็น^{๔๗} ได้สรุปไว้ว่า ความมีวินัยในตนเองเป็นคุณสมบัติที่ดีงามที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถที่จะแสดงออกมาได้ทั้งอารมณ์ ความรู้สึก เจตคติและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากสามัญสำนึกจากภายในร่างกายที่ได้รับการอบรมปลูกฝังซึมซาบของมนุษย์ในสังคมด้วยความสมัครใจ และมีความมุ่งมั่นที่จะกระทำในสิ่งที่ดี

สรุปได้ว่า ความมีวินัยในตนเองหมายถึงการประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบของบุคคล ซึ่งกระทำความดีสิ่งหนึ่งตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเองและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

๒.๓.๕ ด้านความสุภาพ

ศุภฤติมาลา มาลากุล^{๔๘} ได้ให้ความหมายมารยาทไว้ว่า “มารยาท คือ กิริยา วาจา ที่ถือว่าสุภาพเรียบร้อย อันประกอบด้วยการเสียสละ ความพอใจส่วนตัว เพื่อทำความพอใจให้ผู้อื่น” ชาตินไทยได้ชื่อว่าเป็นชาติที่มีมารยาทงามที่สุดในโลก ทั้งนี้เพราะบรรพบุรุษของไทยได้วางแบบอย่างมารยาทไว้เหมาะสม แบบอย่างมารยาทของชาติไทยเป็นหลักการที่ไม่ล้าสมัย จึงปฏิบัติได้ทุกโอกาสทุกสมัย และทุกสถานที่ นำไปปฏิบัติในสังคมของชาติอื่นได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

^{๔๕}พนัส หันนาคิน. “ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร”. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

^{๔๖}ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. “การพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ”. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด, ๒๕๒๕.

^{๔๗}ธวัชชัย ใจเย็น. “ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และผลของการให้คำปรึกษา แบบกลุ่มที่มีต่อวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา”. วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๕.

^{๔๘}ศุภฤติมาลา มาลากุล. “มารยาทเล็กน้อยและมารยาทอันเป็นวัฒนธรรมตามประเพณีของไทย”. กรุงเทพมหานคร: เจพรีน, ๒๕๑๔.

กรณียี่ถาวรสุข^{๔๘} บุคลิกภาพในทางสังคมหมายถึง ภาพของแต่ละบุคคลที่ปรากฏในด้านการแต่งกาย ท่าทางการกระทำ การแสดงออก ที่จะทำให้ผู้พบเห็นเกิดความรู้สึกประทับใจทั้งในด้านบวกหรือด้านลบ ผู้ที่ปรากฏกายอย่างดีทั้งด้านการแต่งกายและมารยาทสังคมอันดี จะเป็นที่น่าสนใจใคร่คบหาสมาคมนิยมชมชื่น บุคลิกภาพเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน เช่น การฝึกท่าทางการกระทำที่ดูดี แต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ การมีมารยาทสังคมที่ดี

พั้ว อนุรักษราษฎร์^{๔๙} ได้กล่าวถึง มารยาทไทยว่า ความมีมารยาทหมายถึง การมีกิริยา วาจา ใจ สุภาพเรียบร้อย สังคมไทยได้กำหนดแบบอย่างของมารยาทไว้หลายชนิดทั้งมารยาทในอิริยาบถต่างๆ การยืน เดิน นั่ง การแสดงความเคารพ ฯลฯ ล้วนแต่เหมาะสมและอาจดัดแปลงแก้ไขให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและกาลสมัย กิริยามารยาทของไทยในแต่ละท่า แต่ละแบบล้วนไม่ขัดกับการใช้วัชระประกอบท่าทาง จึงเป็น ท่าทางที่งดงามและถูกต้องตามลักษณะของกายวิภาคทั้งสิ้น กุลบุตรกุลธิดาไม่ว่าชาติใด ถ้าได้รับการศึกษาและอบรมมาดีแล้วทั้งกาย วาจาใจย่อมได้ชื่อว่าเป็นสุภาพชน สุภาพชนจะรู้จักเห็นใจตัวเอง มีความละอายใจตนเอง ไม่ยอมประพฤติการที่ไม่เหมาะสมและสำนึกในเรื่องกิริยามารยาทของตนเองอยู่เสมอ

ทิพวรรณ หอมพลู^{๕๐} กล่าวถึงมารยาท หมายถึง กิริยาและวาจาสุภาพเรียบร้อย เพราะกิริยาและวาจา นอกจากจะเป็นการแสดงออกของนิสัยใจคอแล้ว ยังแสดงถึงการมีวัฒนธรรมนั้นด้วย เช่น **ความสุภาพในกิริยา** คือ การวางตัวดี หมายถึง การทำงานให้เหมาะสม กับเวลา สถานที่ และบุคคลที่เราสมาคมด้วย พร้อมทั้งกิริยา ท่าทางที่ละมุนละม่อมอ่อนโยนให้เหมาะสมกับบุคคล เช่น เมื่อพบผู้ใหญ่ ก็ทำความเคารพ **ความสุภาพในวาจา** คือ พูดด้วยวาจาอ่อนหวาน สุภาพเรียบร้อย และพูดแต่สิ่งที่น่าฟังเท่านั้น และรู้จักใช้คำพูดให้เหมาะสมแก่กาลเทศะ

สรุปได้ว่า ความสุภาพ หมายถึง มีความเรียบร้อยอ่อนโยน มีกิริยามารยาทที่งดงาม มีสัมมาการะ พุดจาสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน

^{๔๘}กรณียี่ ถาวรสุข “การพัฒนาบุคลิกภาพและการแต่งกาย”. กรุงเทพมหานคร: เจฟรีน, ๒๕๔๓.

^{๔๙}พั้ว อนุรักษราษฎร์. “วัฒนธรรมและประเพณีไทย”. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๔.

^{๕๐}ทิพวรรณ หอมพลู. “มารยาทและการสมาคม”. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๔.

๒.๓.๖ ด้านความสะอาด

พุทธทาสภิกขุ^{๕๒} ได้กล่าวไว้ว่า ความสะอาด สว่าง สงบ ตั้งแต่กระบวนการทำให้จิตใจสะอาดด้วยการปราศจากกิเลส จิตสว่างด้วยปัญญา และจิตสงบด้วยจิตหยุดปรุงแต่งและสมาธิ ทำให้ยึดถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ จากนั้นจะพบชีวิตจริงที่เป็นอนัตตา ไม่มีตัวตนที่แท้จริง มีเพียงธรรมชาติเท่านั้นที่เป็นตัวตน จากนั้นจิตจะเกิดภาวะจิตว่าง หลุดพ้นจากกิเลสตัณหา รู้สึกความเป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติ ไม่เห็นมีอะไรแปลกใหม่มหัศจรรย์แต่อย่างใด ซึ่งจะทำให้จิตอยู่ในภาวะทุกสิ่งทุกอย่างอยู่เหนือปัญหา ก็จะพบชีวิตที่ไม่มีปัญหาหรือทุกข์อีกต่อไป

สมหวัง วิทยาปัญญานนท์^{๕๓} ได้กล่าวเกี่ยวกับ การบริหารงานด้วยความสะอาด สว่าง สงบ สะอาด หมายถึง ไกลจากกิเลส ทำความสะอาดด้วยศีล ในทางบริหารงานนั้นต้องมีกฎระเบียบ มีมาตรฐานตาม ISO การบริหารก็ต้องยึดหลักกฎระเบียบและมาตรฐานงานต่างๆ เป็นหลัก หากฝ่าฝืนกฎหรือมาตรฐานก็ถือว่าไม่สะอาด การทำธุรกิจก็ต้องมีอาชีพสุจริต ไม่ทำกิจกรรมต้องห้ามที่ทำให้ผิดศีลหรืออบายมุข เช่น ค้าขายคน มาสัตว์ขาย ขายสุรา ขายยาเสพติด ขายหวยขายเบอร์ เป็นต้น และไม่ทำอาชีพผิดกฎหมาย อาชีพที่สุจริตต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รักษาสิ่งแวดล้อม ดูแลความปลอดภัย รักษาคุณภาพสินค้าและบริการ ไม่หลอกลวงโฆษณาเกินจริง ไม่โกงไม่คอร์รัปชันการตัดสินใจต้องยุติธรรมไม่ลำเอียง ไม่โลภในเชิงธุรกิจ ดีลูกกันคู่แข่งจนเกิดการลงทุนเกินไป (Over Investment) รักความสามัคคี ไม่ทิ้งลูกน้อง การบรรลุเป้าหมายต้องชนะทั้งเชิงวัตถุและเชิงศีลธรรมด้วย จะเป็นการชนะอย่างขาวสะอาด

พัช อนุรักษ์ราชมณเฑียร^{๕๔} กล่าวเกี่ยวกับ ความสะอาดของเครื่องแต่งกาย เป็นเรื่องที่ต้องเอาใจใส่ก่อนเป็นพิเศษเริ่มต้นด้วยเครื่องแต่งกาย อันได้แก่ เสื้อผ้า ถุงเท้า รองเท้า เครื่องประดับ กระเป๋าถือ เหล่านี้ต้องสะอาด หอมจืด เครื่องสำอาง ถ้าจะต้องให้มีสีสันทันที่พอเหมาะพอควร และส่วนของร่างกายนั้นต้องให้สะอาดหมดจดทุกส่วน คือ กลิ่นตัวต้องอาบน้ำฟอกสบู่ให้หมดกลิ่นตัว ถ้าไม่หมดจำเป็นต้องใช้น้ำหอมก็ให้ใช้แต่พอดี อย่าให้หอมจนฉุน ชูดไม่รุ่มรามาหรือรัดตัวจนเกินไป ไม่ใช่สีสันทันที่ดูฉูดฉาด ไม่เป็นเสื้อที่มีรูปแบบสมัยแตกต่างกับของผู้อื่นที่ควรจะต้องเข้าร่วมในสังคมนั้นๆ

^{๕๒}พุทธทาสภิกขุ. “๓ ส สะอาด สว่าง สงบ”. กรุงเทพมหานคร: เพชรประกาย, ๒๕๔๘.

^{๕๓}สมหวัง วิทยาปัญญานนท์. “ภูมิปัญญารอบตัวตามวิถีไทยพุทธ”. กรุงเทพมหานคร: ปากเพรียวการช่าง จำกัด, ๒๕๔๘.

^{๕๔}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๗๘.

ด้านความสะอาดร่างกายเมื่อปรากฏตัวต่อหน้าผู้อื่น ความสะอาดของร่างกาย มนุษย์ทุกคนเกิดมาต้องให้ความสำคัญกับอวัยวะทุกส่วนของร่างกายที่เน้นในเรื่องของความสะอาดเป็นสำคัญ เพราะมนุษย์เรานั้นจะเข้าสังคมจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลทั่วไป สิ่งที่สำคัญที่จะต้องมองเป็นอันดับแรกคือ ความสะอาดของร่างกายอย่างเช่น ผมจะต้องไม่มีกลิ่นเหม็นและรังแค ต้องหวีผมให้อยู่ทรงเสมอ ส่วนของเล็บ จะต้องรักษาดูแลไม่ให้ยาวและดำจนดูน่าเกลียด ล้างมือก่อนรับประทานอาหารทุกครั้ง ส่วนของหน้าตาจะต้องดูสะอาดใบหน้าไร้สิ่วฝ้าหม่นคอยดูแลอย่างสม่ำเสมอ ถ้าเราไม่ดูแลอวัยวะทุกส่วนของร่างกายก็ทำให้เกิดผลเสียต่อร่างกายของเราได้

สรุปได้ว่า ความสะอาด หมายถึง การปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ สถานที่และสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดความสบายใจสบายตาแก่ผู้พบเห็น โดยมีความมุ่งมั่นที่ตัวบุคคลเป็นหลัก เป็นจุดเริ่มต้นที่จะสร้างความสะอาด มีผลต่อสิ่งแวดล้อมแล้วเป็นผลสะท้อนกลับไปสู่ความสะอาดทางจิตใจของตัวบุคคล

๒.๓.๗ ด้านความสามัคคี

วรรณ ช้องคารากุล^{๕๕} ได้ให้ความหมายของความสามัคคีไว้ว่า หมายถึงการแสดงออกซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มด้วยใจรัก มีการร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อสร้างสรรค์และแก้ปัญหาเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ^{๕๖} ได้ให้ความหมายของความสามัคคีไว้ว่า ความสามัคคี หมายถึงการแสดงออกซึ่งการร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามัคคีต้องอาศัยความอดทนเสียสละ ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และตระหนักในปัญหาร่วมกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๕๗} ได้ให้ความหมายของความสามัคคีว่า หมายถึงความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน

บุญสม โพธิ์เงิน^{๕๘} กล่าวว่า ความสามัคคี หมายถึงการแสดงออกถึง การร่วมแรงร่วมใจความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันปฏิบัติงานให้สำเร็จด้วยดี เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

^{๕๕}วรรณ ช้องคารากุล. “ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน.” วารสารแนะแนว.ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ ๒๕๓๕.

^{๕๖}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๗.

^{๕๗}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๓๔.

^{๕๘}บุญสม โพธิ์เงิน. “คุณธรรมของผู้บริหาร”. กรุงเทพมหานคร: ปานพิมพ์, ๒๕๓๗.

สรุปได้ว่า ความสามัคคีเป็นการรวมกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และกำลังที่รวมกันนั้นเป็นทั้งกำลังกาย กำลังความคิดเห็น กำลังความรู้ โดยใช้กำลังความสามารถเหล่านี้ ร่วมกันปฏิบัติงานด้วยความกลมเกลียว ไม่ทะเลาะวิวาท เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒.๓.๘ ด้านความมีน้ำใจ

กรมการศาสนา^{๕๕} ได้ให้ความหมายของความเสียสละไว้ว่า หมายถึงการรู้จักยอมละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม หรือบริจาคสิ่งของเงินทองแก่ผู้อื่นที่ควรรับ รวมทั้งเพื่อส่วนรวมเพื่อสาธารณสุข มีการบำรุงการศึกษา โรงพยาบาล ทำถนน สร้างสะพาน หรือบริจาคทรัพย์ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ภัยต่าง ๆ เป็นต้น

รวัชชัย ชัยจิราฉายกุล^{๕๖} ได้ให้ความหมายของความเสียสละไว้ว่า หมายถึงการยอมยกผลประโยชน์ส่วนตัวให้แก่บุคคลอื่นหรือสังคมเมื่อมีโอกาส

ไพโรจน์ ปานอยู่^{๕๗} ได้ให้ความหมายของความเสียสละไว้ว่า หมายถึงพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกโดยการให้เพื่อนยืมอุปกรณ์การเรียน แบ่งปันอาหาร หรือให้ยืมสิ่งของ ช่วยทำงานในบ้าน โรงเรียน ชุมชน สละที่นั่งให้นุคคลที่อ่อนแอกว่า ไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน เต็มใจทำงานเมื่อได้รับการขอร้อง

จากความหมายของความเสียสละดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความมีน้ำใจหรือความเสียสละ หมายถึง การรู้จักยอมละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม การให้ปันแก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญาตามความสามารถ

ปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตการณ์ คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเป็นผลกระทบจากการเลือนไหลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติ เข้ามารัฐประเทศไทย ผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังขาดทักษะในด้านการคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี ปัจจุบันเว็บไซต์ลามก ในประเทศไทยขยายตัว

^{๕๕}กรมการศาสนา “เอกสารสำหรับใช้ประกอบการพิจารณาเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์”. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๓๑.

^{๕๖}รวัชชัย ชัยจิราฉายกุล. “การพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ”. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๒๕.

^{๕๗}ไพโรจน์ ปานอยู่. “พฤติกรรมของมนุษย์”. กรุงเทพมหานคร: วันดีการพิมพ์, ๒๕๓๐.

สูงขึ้น นอกจากนี้ สื่อสารมวลชนอื่นๆ ทั้งสื่อโทรทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จำนวนมากขาดความเข้มงวดทางจรรยาบรรณ ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงลบ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญกับส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง นำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่างๆ อาทิ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการขาดสัมพันธภาพในครอบครัว รวมทั้งปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมอื่น ๆ สถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรมให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม และอบรมหล่อหลอมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งลดลง สถาบันครอบครัวที่เคยมีระบบเครือญาติในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและมีความเข้มแข็งในการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังศีลธรรมและค่านิยมที่ดีงามให้แก่ลูกหลานเริ่มเปราะบางลง เนื่องจากวิถีปรับเปลี่ยนไปมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ต้องดิ้นรนทางเศรษฐกิจมากขึ้น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลง ปัญหาการหย่าร้างมีเพิ่มมากขึ้น และมีครอบครัวมากกว่าร้อยละ ๔๐ ไม่มีความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันวิถีชีวิตสมัยใหม่มีผลให้ความเชื่อศรัทธาในหลักศาสนาเสื่อมถอย การใช้ประโยชน์จากศาสนสถานซึ่งมีมากกว่า ๓ หมื่นแห่งทั่วประเทศ และการประกอบกิจทางศาสนาน้อยลงอยู่ในวงแคบและในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก ส่วนสถาบันการศึกษาเปลี่ยนจากในอดีตที่มีสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสถาบันครอบครัว และสถาบันทางศาสนาเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีจริยธรรมและความรู้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ปัจจุบันเป็นระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นหลักวิชาให้ความสำคัญกับใบรับรอง การศึกษามากกว่าความรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง การเรียนการสอนเน้นการท่องจำมากกว่าความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคม^{๖๒}

จากการศึกษาจิตวิทยาพัฒนาการของเด็กในวัยมัธยมศึกษา จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม จิตใจและอารมณ์อย่างรวดเร็ว ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ความผูกพันกับเพื่อนร่วมวัยเริ่มมีสัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ แต่ไม่ยั่งยืนนัก กำลังจะผ่านจากความเป็นเด็กเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ มีความต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการอิสรภาพ ต้องการปกครองตนเอง มักทำอะไรตามความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งบางครั้งคิดว่าตนเป็นผู้ใหญ่แล้ว มีความต้องการจะทดลองหาคำตอบด้วยตนเอง แต่ขาดความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต จึงมักทำอะไรผิดพลาดอยู่บ่อยครั้ง จนทำให้เกิดความยุ่งยากใจทั้งในการเรียน การเล่น การทำงาน การปรับตัว ตลอดจนการ

^{๖๒}ธีรพงษ์ มหาวิโร. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พุทธศักราช ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔). กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์เดอะบุคส์, ๒๕๕๐.

เบี่ยงเบนทางเพศ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ จึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การศึกษาทุกระบบต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสม มีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน^{๖๓}

โรงเรียนบ้านห้วยงูกลาง^{๖๔} ผู้บริหารสถานศึกษาได้ปฏิบัติในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน โดยได้รับความร่วมมือจากคณะพระภิกษุ ในชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงานโครงการต่างๆ เช่น โครงการปฏิบัติตนตามมารยาทและวัฒนธรรมไทย โครงการธนาคารความดี โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โครงการวันสำคัญต่างๆ ด้วยการจัดอบรมจริยธรรมหน้าเสาธงตอนเช้าทุกวัน จัดกิจกรรมจริยธรรมวันศุกร์ กิจกรรมทางจริยธรรมโดยพระสงฆ์เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เด็กได้พบเห็นทุกวัน กิจกรรมรับประทานอาหารดี มีมารยาท ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมด้านการประหยัดและอดออม โดยมีเงินฝากออมทรัพย์กับโรงเรียน ร่วมกิจกรรมวันแม่ เพื่อฝึกคุณธรรมจริยธรรมความกตัญญูทดแทนผู้ บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการทำงาน ได้จัดทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ปฏิบัติมาตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๘-๒๕๕๐ เป็นโครงการต่อเนื่อง และได้ประเมินผลโครงการทุกชั้นตอน กิจกรรมการเรียนการสอนโดยครูพระได้ปฏิบัติทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์ โดยครูพระมาสอนในชั้นเรียน ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมการปฏิบัติตนที่ถูกต้องในพิธีศาสนา และมีความซื่อสัตย์ ประหยัด กตัญญูรู้คุณ พ่อแม่และครูอาจารย์ นักเรียนร้อยละ ๘๕.๓๑ ได้เข้าร่วมกิจกรรมและมีความประพฤติดีขึ้นด้านคุณธรรม จริยธรรม โครงการบรรลุมติประสงฆ์ตามแผน ผู้ร่วมโครงการพึงพอใจร้อยละ ๘๐

^{๖๓}กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. คู่มือพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ ศีลธรรมและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๔.

^{๖๔}โรงเรียนบ้านห้วยงูกลาง. “รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. เชียงใหม่ : โรงเรียนบ้านห้วยงูกลาง, ๒๕๕๐.

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

๒.๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)^{๖๕} ได้กล่าวว่า โรงเรียนวิถิปุทธ คือโรงเรียนระบบปกติทั่วไป แต่เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิต โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญหาและมีเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต” โรงเรียนวิถิปุทธเป็นที่เกิดจากแนวคิดในการแก้ไขระบบการศึกษา ครอบคลุมการศึกษาทั้งชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นระบบแห่งความประสานกลมกลืนและเกื้อกูลต่อกัน หรือดังที่ สมเด็จพระสังฆราช (สุวฑฺฒโน)^{๖๖} กล่าวไว้ว่า การศึกษาที่แท้ คือ การศึกษาที่ทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ ก่อเมื่อมีการปฏิบัติ รู้ผิดชอบชั่วดี โดยธรรมตามหลักสิกขา ๓

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๖๗} ได้กล่าวว่า โรงเรียนวิถิปุทธ หมายถึงสถานศึกษาที่ดำเนินในทางของพุทธะคือท่านผู้รู้-ผู้ตื่น-ผู้เบิกบาน ความรู้-ความตื่น-ความเบิกบานเป็นลักษณะ ๓ ด้าน ของแกนอันเดียว คือ ปัญญาที่พัฒนาประณีตยิ่งขึ้นไป ในจิตใจที่ดั่งามสุขสดใส มีพลังเข้มแข็งด้วยสมาธิ โดยมีพัฒนาการสื่อสารและพฤติกรรมที่สัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นฐานรองรับสนับสนุนทำให้เกิดการพัฒนาการศึกษา ๓ ด้าน บูรณาการเป็นไตรสิกขา

สุมน อมรวิวัฒน์^{๖๘} กล่าวว่า โรงเรียนแนวพุทธมีลักษณะเด่น ๆ ดังต่อไปนี้ ๑.เน้นชีวิตของผู้เรียน ทั้งในลักษณะผู้เรียนแต่ละคน และผู้เรียนทุกคน เน้นไปถึงทุกฝ่ายทุกคนที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง เพื่อน บุคคลแวดล้อม รวมถึง ธรรมชาติ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับนักเรียน ๒.เน้นความสัมพันธ์ของชีวิต คือ ชีวิตไม่ได้หยุดนิ่ง แต่ชีวิตของนักเรียน ครู บุคลากรในโรงเรียนย่อมมีความสัมพันธ์กัน และสืบทอดสัมพันธ์ภาพ ตามแนวของพุทธศาสนาที่จะทำให้สังคมของเราอยู่รอด

^{๖๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิถีทัศน์, ๒๕๔๖.

^{๖๖} อ้างแล้ว.

^{๖๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

^{๖๘} สุมน อมรวิวัฒน์. (๑๓ ก.ย. ๔๖) บันทึกปาฐกถาพิเศษ “ระบบการศึกษาแนวพุทธ ครั้งที่ ๓”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: โรงเรียนรุ่งอรุณ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓.

๓. เน้นแนวทางการดำเนินชีวิต ที่แปรเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ค่านิยม จุดหมาย ทิศทาง วิธีปฏิบัติ มีแนวทางดำเนินชีวิตที่ชัดเจนโดยยึดฐาน ๓ ฐาน คือ ฐานวัฒนธรรมชุมชน ที่โรงเรียนตั้งอยู่ ฐานศีลธรรมตามพุทธศาสนาหรือศาสนาใด ๆ ก็ได้ และ ฐานปัญญาธรรมที่มุ่งให้การ เรียนรู้นำไปสู่ปัญญาเป็นสำคัญ และแกน ๓ แกน พัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นไปตามแกนของชีวิต คือ พัฒนากายเป็นปกติ พัฒนาจิตใจให้มีสมาธิ และปัญญา คือ เรียนรู้ให้เกิดปัญญา

พระธรรมโกศาจารย์^{๖๕} ได้กล่าวว่าโรงเรียนวิถิพุทธได้พัฒนามาเป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ด้วยหวังว่า คนที่จะมาเข้าเรียนในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำนั้นมาเพราะเหตุผลว่าโรงเรียนนี้สามารถ สอนเด็กให้เป็นคนดีคนเก่ง และก็มีความสุข ซึ่งสังคมกำลังต้องการคนดี คนเก่ง และมีความสุข เป็นเป้าหมายที่ดีที่สุด เพื่อสร้างบุคลากร เพื่อสร้างคนไทยให้มีคุณลักษณะดังกล่าวก็คือ โรงเรียน คุณธรรมชั้นนำ และจะเป็นแบบที่ทำให้เกิดโรงเรียนประเภทนี้กันทั่วประเทศให้มีมาก ๆ สังคมไทยจะ ได้มีความเป็นปกติสุข มีความสุขอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งนี้เพราะเราต้องการคุณธรรมมาประกอบ ความรู้ของคนทั้งหลาย เพื่อให้ได้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ดังนั้นขอให้มีโรงเรียนคุณธรรมชั้น นำที่มีมาตรฐานอย่างนี้เพิ่มมากขึ้น ก็จะเป็นประโยชน์ไพศาลแก่ประเทศชาติ พระพุทธศาสนาของ เราสืบไป

พานิชพล มงคลเจริญ^{๖๖} ได้กล่าวเกี่ยวกับโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำไว้ว่า คุณธรรมของผู้คน ในสังคมปัจจุบันนับวันจะลดน้อยถอยลงเป็นอันมาก ซึ่งสถาบันที่จะต้องทำหน้าที่ผลิตคนดีมีคุณธรรม ก็คือ "บวร" บ้าน(สถาบันครอบครัว) วัด(สถาบันศาสนา) และโรงเรียน (สถาบันการศึกษา) ซึ่งสถาบัน ทั้ง ๓ นี้ หากผนึกกำลังกันได้ คนดีก็ย่อมจะถูกผลิตออกสู่สังคมได้อย่างแน่นอนและยั่งยืน ขณะที่ "โรงเรียน" เป็นสถาบันที่เด็กต้องใช้เวลาอยู่ด้วยมากที่สุด ดังนั้นหากเรานำความปรารถนาดีของ ครอบครัว แนวทางการจัดการเรียนรู้ของศาสนา และการดูแลเอาใจให้ความรู้ของโรงเรียน มาผนวกเข้า กับการจัดการศึกษาและกิจกรรมในโรงเรียน ก็ย่อมจะเกิดความสำเร็จในการสร้างคนดีที่มีคุณธรรม ให้กับสังคมได้อย่างแน่นอน

^{๖๕}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ร้อยโรงเรียนดีวิถีพุทธชั้นนำ. กรุงเทพมหานคร : หจก. สามลดา, ๒๕๕๓.

^{๖๖}พานิชพล มงคลเจริญ. "สัตยาไสถันแบบโรงเรียนคุณธรรม". สืบค้นใน http://krooair.blogspot.com/2010/12/blog-post_24.html, เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๔.

สรุปได้ว่า โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ คือโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนามาจากโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการสร้างโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพโดยเน้นด้านคุณธรรม เมื่อโรงเรียนได้รับการประเมินและผ่านเกณฑ์การประเมิน จึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนวิถีพุทธและโรงเรียนอื่นๆ ให้มีการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ เพื่อประโยชน์แก่นักเรียน โรงเรียน สังคมและประเทศชาติอย่างต่อเนื่องสืบต่อไป

๒.๔.๒ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

๑) ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนชั้นนำ

โรงเรียนวิถีพุทธเกิดจากความคิดเห็นความห่วงใยของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านต่อเด็กและเยาวชนไทยที่กำลังอยู่ในวัยเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสังคม ที่จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รวดเร็ว มีสิ่งยั่วยุมากมาย ทำอย่างไรจะให้เด็กและเยาวชนไทยยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ยึดเหนี่ยว สามารถเผชิญกับปัญหาอย่างมีสติ รู้เท่าทันและใช้ปัญญาจัดการกับปัญหานั้นได้ โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข นับถึงปัจจุบันเป็นเวลา ๖ ปีแล้ว โดยเป็นการดำเนินงานประสานกันระหว่างสำนักงานพัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้รับผิดชอบโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ ในสำนักงานเขตการศึกษาพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน ในช่วงที่เริ่มดำเนินการ โครงการมียุทธศาสตร์สำคัญ คือ

๑. ส่งเสริมสนับสนุนผู้อำนวยการ โรงเรียนและครูในโรงเรียนที่มีความพร้อมและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

๒. สนับสนุนให้ความรู้ ความเข้าใจการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธแก่ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้รับผิดชอบโครงการและผู้แทนคณะกรรมการโรงเรียนโดยการปฐมนิเทศ

๓. สนับสนุนเอกสารแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธโดยมีตัวชี้วัดการปฏิบัติงาน

๔. ประสานความร่วมมือและขอรับการสนับสนุนจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถาบันศาสนา

๕. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้รับผิดชอบโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ ระดับเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง ๑๗ เขต เป็นตัวขับเคลื่อนโรงเรียน

๖. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียนวิถีพุทธในแต่ละภูมิภาค

๗. ส่งเสริมให้โรงเรียนนำวิถีพุทธบูรณาการอย่างกลมกลืนในระบบการบริหารจัดการ ตลอดระยะเวลาการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธได้จุดประกายภาพความสำเร็จในการนำไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๔ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข ในปี ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบาย และจัดทำกรอบการบริหารราชการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กรที่เป็นองค์กรหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐานโดยจัดทำกลยุทธ์หลัก ๖ ข้อ ซึ่งกลยุทธ์ข้อที่ ๑ ได้ระบุไว้คือ “คุณธรรมนำความรู้ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ” โดยวางแผนปฏิบัติให้โรงเรียนดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อที่กำหนดดังนี้

๑. ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมคุณธรรม นำความรู้เชื่อมโยงสู่การเรียนการสอนตามกลุ่มสาระต่างๆ

๒. พัฒนาโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ โรงเรียนวิถีพุทธต้นแบบอย่างน้อยร้อยละ ๓๐

๓. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สนับสนุนรูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย โดยเฉพาะกิจการลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี และค่ายคุณธรรม

๔. เสริมความเข้มแข็งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนขยายไปยังโรงเรียนขยายโอกาส และพัฒนาระบบส่งเสริมความประพฤตินักเรียน

จากโรงเรียนวิถีพุทธนำมาสู่การเปิดกว้างที่จะไม่ให้นับถือต่างทางศาสนามาเป็นอุปสรรคในการดำเนินการตามเขตพื้นที่ จึงนำมาสู่การเกิดขึ้นของ “โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ” ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียน ครู และนักเรียนมีความเป็นอิสระในการเลือกนับถือศาสนา สามารถปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม และจริยธรรม ปัจจุบันมีหลายโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธได้ดำเนินการตามกรอบจนสามารถเป็นต้นแบบของการดำเนินการ (Role Model) และได้รับการยกย่อง เชิดชูให้เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ซึ่งโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำเหล่านี้ได้แสดงผลงานเป็นที่ประจักษ์ โดยเผยแพร่เชิญโรงเรียนในเครือข่ายมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในงานเปิดบ้าน เมื่อปลายปีงบประมาณ ๒๕๕๐ นับได้ว่าเป็นอีกเวทีหนึ่งที่เกิดการแลกเปลี่ยนและจัดการความรู้ด้านการปลูกฝังด้านศีลธรรม คุณธรรม และ

จริยธรรม อย่างไรก็ดี เพื่อให้เกิดการพัฒนาสูงขึ้นสามารถแก้ปัญหาเชิงคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมที่ซับซ้อนขึ้น ปัญหาสังคมต่างๆที่อาจเกิดขึ้น การจัดการเรียนรู้ การบริหารโรงเรียน การปรับปรุงพฤติกรรมตนเอง รวมทั้งแสวงหาหนทางที่ถูกต้อง และเพื่อสร้างสรรค์ความรู้ ความคิด พฤติกรรม ทั้งผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ และนักเรียน จึงควรให้โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำได้รับการพัฒนาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจเยี่ยมและแนะนำ

ความหลากหลายของการดำเนินการในแต่ละกิจกรรมของโรงเรียนเครือข่าย กระตุ้นให้เกิดการนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวางในอีกหลายพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมมีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับและสามารถเป็นต้นแบบในการนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียน ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจริง ดังนั้นสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงจัดทำโครงการ การประเมิน เสนอแนะ และพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ Evaluating Coaching and Approving (EvaCap) โดยมีวัตถุประสงค์ ที่จะพัฒนารูปแบบการประเมินเสนอแนะและพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ซึ่งตามความหมายของคำว่า coaching คือ วิธีการในการพัฒนาสมรรถภาพการทำงานของบุคคลโดยเน้นไปที่การทำงานให้ได้ตามเป้าหมายของงาน ที่มีความแตกต่างจากระบบการประเมินโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

๑. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ วิเคราะห์จุดดี และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่โรงเรียนอื่น

๒. เพื่อให้ข้อเสนอแนะ การดำเนินงานแก่โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ทั้งการจัดการเรียนการสอน การบริหารโรงเรียนที่จะนำแนวคิด หลักธรรมมาบูรณาการในการปฏิบัติงาน

๓. เพื่อพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำให้มีประสิทธิภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นตัวอย่างการบริหารโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักธรรม

๒. แนวทางการพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายปี ๒๕๕๐ โดยกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมาย ตัวชี้วัดและแนวทางดำเนินงานของกิจกรรม ให้เป็นกลยุทธ์ที่ ๑ “กลยุทธ์เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย” ดังนั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้จึงยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. เป็นตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับนโยบายและวัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม ชั้นนำของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความครอบคลุมทุกองค์ประกอบคุณภาพของคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๓. เป็นตัวบ่งชี้ที่ไม่ซ้ำซ้อนกับตัวบ่งชี้ของการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. แต่มีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และมุ่งเน้นความเป็นระบบคุณภาพของการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ (PDCA Cycle)

๔. เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความสมดุลในมุมมองการบริหารจัดการ เน้นภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๓. การพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้เพื่อการเสนอแนะและพัฒนา

๑. ศึกษากฎหมาย เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๑) เกณฑ์และคุณสมบัติของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ

๒) เกณฑ์การประเมินตามองค์ประกอบคุณภาพของ สมศ. ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับปฐมวัย

๓) หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียน

๔) แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ควบคู่กับคุณธรรม ต้องคิดพึ่งตนเองโดยอาศัยการเรียนรู้จากตนเอง (ภูมิปัญญา) และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เกิดแรงบันดาลใจร่วมกัน

๕) การวิจัยนาร่องการใช้ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน โดย นางลักขณ์ วิรัชชัย บุปผา เมฆศรีทองคำ และธีรวัฒน์ ฆะราช

๖) การ Coaching เพื่อการพัฒนาคุณภาพ โดยเน้นไปที่การทำงานให้ได้ตามเป้าหมายของงานนั้น หรือ การช่วยให้สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่และ/หรือได้รับการอบรมมาไปสู่การปฏิบัติได้

๗) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดคุณธรรมและคุณลักษณะพื้นฐานของผู้เรียน พ.ศ.๒๕๕๑ ไว้ ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคุณธรรมเพื่อการพัฒนาตน กลุ่มคุณธรรมเพื่อพัฒนาการทำงาน และกลุ่มคุณธรรมเพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคม

๒. วิเคราะห์และประมวลข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยใช้ข้อมูลการประเมินเดิมของ สมศ. เป็น primary data และพัฒนาตัวบ่งชี้ให้เป็นตัวบ่งชี้ที่เน้นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบตามวงจรคุณภาพ

๓. กำหนดตัวบ่งชี้การประเมินเพื่อการพัฒนาและให้ข้อเสนอแนะจำนวน ๑๒ ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมใน ๓ มาตรฐาน

๑) โรงเรียนมีการปลูกฝังคุณธรรมอย่างต่อเนื่องเป็นที่ยอมรับของผู้บริหารครูในเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งเป็นที่ยอมรับของชุมชนรอบโรงเรียน

๒) มีธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ

๓) มีการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตและการเรียนรู้ สอดแทรกในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการ

๔. มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

การกำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ เน้นการใช้ข้อมูลเดิมที่มีอยู่ มาประเมินขั้นตอนการทำงานที่แสดงว่าโรงเรียนมีระบบในการทำงาน ประกอบด้วย ๓ มาตรฐาน และ ๑๒ ตัวบ่งชี้ ตามข้อสรุปในตาราง

มาตรฐาน	ตัวบ่งชี้
๑. มาตรฐานด้านการปลูกฝังคุณธรรม	๑.๑ โรงเรียนมีการกำหนดแนวปฏิบัติเพื่อเป็นทิศทางในการปลูกฝังผู้เรียนและบุคลากรให้มีคุณธรรม และเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ
	๑.๒ โรงเรียนมีการดำเนินงานตามแผนการปลูกฝังคุณธรรม
	๑.๓ โรงเรียนมีการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการปลูกฝังคุณธรรม
	๑.๔ โรงเรียนมีการพัฒนาผลการดำเนินงานด้านการปลูกฝังคุณธรรม สามารถเป็นต้นแบบของการเรียนรู้ในเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม

มาตรฐาน	ตัวบ่งชี้
๒.มาตรฐานด้านหลัก	๒.๑ ผู้นำมีหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ
ธรรมาภิบาลในการบริหาร	๒.๒ โรงเรียนมีการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร
งาน	๒.๓ โรงเรียนมีการประเมินผลการบริหารจัดการตามหลักธรรมา
	ภิบาล
	๒.๔ โรงเรียนมีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมา
	ภิบาล
๓.มาตรฐานด้านหลัก	๓.๑ โรงเรียนมีแผนการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่คุณธรรม
เศรษฐกิจพอเพียงควบคู่	๓.๒ โรงเรียนมีการดำเนินงานตามแผนหลักเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่
คุณธรรม	คุณธรรม
	๓.๓ โรงเรียนมีการประเมินผลแผนหลักเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่
	คุณธรรม
	๓.๔ โรงเรียนมีการพัฒนาการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่
	คุณธรรม

๔. มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

กำหนดเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้เป็น ๓ ระดับ มีคะแนนตั้งแต่ ๑ ถึง ๓ โดยมีความหมาย ดังนี้

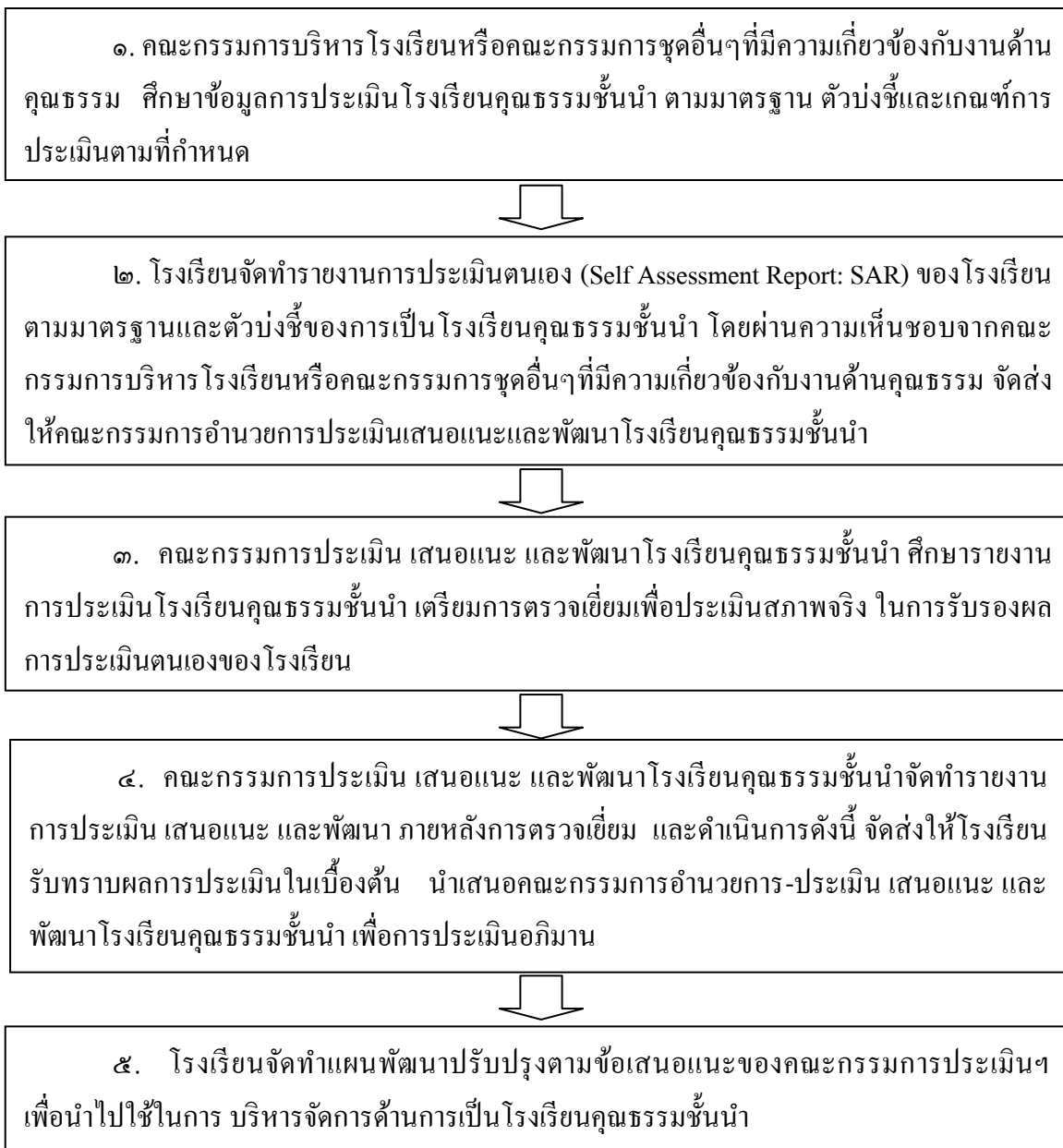
คะแนน ๑ หมายถึง มีการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดบางส่วน และต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น หรือผลการดำเนินการต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น

คะแนน ๒ หมายถึง มีการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดในระดับที่ยอมรับได้ และใกล้เคียงกับมาตรฐาน หรือมีผลการดำเนินงานที่ใกล้เคียงกับมาตรฐาน

คะแนน ๓ หมายถึง มีการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดครบถ้วนเป็นไปตามมาตรฐาน หรือมีผลการดำเนินงานที่ได้มาตรฐาน หรือมีผลการดำเนินงานเกินมาตรฐานให้อยู่ในคะแนนระดับ ๓

ในกรณีที่ยังไม่มีผลการดำเนินงาน หรือไม่มีผลการดำเนินงาน หรือผลการดำเนินงานไม่ถึงเกณฑ์การประเมินคะแนนระดับ ๑ ให้ถือว่าได้ ๐ คะแนน

๕. ขั้นตอนการดำเนินงาน

๖. บทบาทโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

๑. คัดเลือกครูอย่างน้อยโรงเรียนละ ๒ คนเพื่อเรียนรู้กระบวนการจัดการความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม

๒. จัดกระบวนการจัดการความรู้การปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกิจกรรมนักเรียน การสร้างภูมิคุ้มกัน ด้วยเครือข่าย บ้าน วัด ศาสนสถาน) โรงเรียน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาครูในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำอื่นๆ

๓. จัดกิจกรรมเปิดบ้านคุณธรรมนำความรู้/ โรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ

๔. จัดมัลติเทคก์แนะนำกิจกรรมเปิดบ้านโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

๕. สรุปผลการจัดกิจกรรมเปิดบ้านคุณธรรมนำความรู้

๖. ร่วมผลิตหนังสือเล็ก

สรุปได้ว่า โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ นั้น เป็นโรงเรียนที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นคุณธรรมจริยธรรม มีกระบวนการในการดำเนินงานอย่างชัดเจน ทั้งนี้ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ เพราะฉะนั้น บทบาทของผู้บริหารจึงเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ผู้บริหารจึงควรมีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุคลากรทั้งฝ่าย รวมถึงนักเรียน เพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นนโยบายของโรงเรียนอย่างชัดเจนว่า มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านนั้น เป็นประโยชน์ในการพัฒนานักเรียน โรงเรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยในประเทศ

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑ พบว่า มีงานวิจัยที่น่าสนใจและควรแก่การพิจารณาเพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนชั้นนำรวบรวมไว้ดังนี้

ประไพศรี ชันคำ^{๑๑} ได้ศึกษาการบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยาจากการศึกษาพบว่าโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา ได้มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดแผนการดำเนินงานโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการประชุมจัดทำและอนุมัติแผนได้ มีการจัดระบบงานชัดเจนมอบหมายงานตรงกับความรู้ความสามารถและส่งเสริมให้บุคลากรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรมีการประชุมชี้แจงแนวปฏิบัติตามแผน เกิดความเข้าใจทิศทางการประสานงานและความสัมพันธ์ และงานแต่ละฝ่ายได้ชัดเจน การควบคุมกำกับติดตาม มีแผนการดำเนินการอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร มีผู้รับผิดชอบโดยตรง การรายงานเป็นลักษณะบันทึกความและมีการประเมินผลการดำเนินการรวมทั้งการบันทึกข้อความ

สุรัตน์ มุ่งอิงกลาง^{๑๒} ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตนครองคนและครองงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเปรียบเทียบคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตน ครองคน ครองงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน

^{๑๑}ประไพศรี ชันคำ. “การบริหารงานตามเกณฑ์มาตรฐานในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

^{๑๒}สุรัตน์ มุ่งอิงกลาง. “การศึกษาคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๔.

การประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของครูฝ่ายกิจการนักเรียน ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมตามแนวพุทธธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา

สุพล เครือมะโนรมย์^{๓๓} ได้วิจัยเรื่องการใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า พนักงานครูเทศบาล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ดังนี้

๑. ด้านเมตตา พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากโดยพฤติกรรมที่แสดงออกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทำงานเต็มเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยปานกลาง คือ การช่วยเหลือครูที่ป่วยเป็นโรคประจำตัว และการไม่ใช้คำพูดประชดประชันผู้ร่วมงานในที่ประชุม

๒. ด้านกรุณา พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่ทันสมัยในยุคปัจจุบัน

๓. ด้านมุทิตา พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยพฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แสดงความยินดีกับผู้ร่วมงานที่ได้เลื่อนตำแหน่ง

๔. ด้านอุเบกขา พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยพฤติกรรมที่แสดงออกคือมีความซื่อสัตย์ สุจริต

ขอบ เอี่ยมประสงค์^{๓๔} ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมจริยธรรม และเพื่อศึกษาปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครดำเนินการส่งเสริมจริยธรรมของโรงเรียนทั้ง ๕ ด้าน คือ การบริหาร การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การนิเทศ และการสอน การจัดกิจกรรมและการประเมินผลทางจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีแนวโน้ม

^{๓๓}สุพล เครือมะโนรมย์. การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

^{๓๔}ขอบ เอี่ยมประสงค์. “สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.

ไปทางระดับมาก โรงเรียนประสบปัญหาในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในระดับปานกลางโดยมีแนวโน้มไปทางระดับน้อยทั้ง ๔ ด้าน คือ การบริหาร การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การนิเทศ และการสอน และการประเมินผลทางจริยธรรม ส่วนการจัดกิจกรรมนั้น โรงเรียนประสบปัญหาในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง ปัญหาที่มีมากกว่าประเด็นจากสภาพและปัญหาดังกล่าว จึงมีความเป็นไปได้ว่าโรงเรียนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมจริยธรรมน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ตามหลักการมองว่ามีปัญหาน้อย

พระครูวิจารณ์วกิจ (บุญศรี พรหมแสงชัย)^{๓๕} ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านการครองตนของนักเรียนวัดเวียงชัยพิทยฯ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวม ครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษา และเจ้าอาวาสที่เป็นผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านความรับผิดชอบของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันเกือบทุกกลุ่ม สำหรับด้านความซื่อสัตย์ พบว่า กรรมการสถานศึกษาเห็นว่า มีการปฏิบัติในระดับมาก แต่ครูผู้สอนเห็นว่ามีการปฏิบัติที่คล้ายกัน ส่วนเจ้าอาวาสที่เป็นผู้ปกครองมีความเห็นว่ามี การปฏิบัติที่แตกต่างกัน สำหรับด้านความเสียสละ พบว่า ครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษา มีความเห็นว่ามี การปฏิบัติในระดับมาก ส่วนเจ้าอาวาสที่เป็นผู้ปกครองเห็นว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความประหยัด พบว่า กรรมการสถานศึกษาเห็นว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่ครูผู้สอนและเจ้าอาวาสที่เป็นผู้ปกครองเห็นว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านความมีระเบียบวินัย พบว่า กรรมการสถานศึกษาเห็นว่ามีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก แต่ครูผู้สอนกับเจ้าอาวาสที่เป็นผู้ปกครองเห็นว่า มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ส่วนในด้านข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการครองตนของนักเรียน พบว่า เกือบทุกด้านเสนอให้ครูทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีและตั้งธนาคารความดี

^{๓๕}พระครูวิจารณ์วกิจ (บุญศรี พรหมแสงชัย). “แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านการครองตนของนักเรียน โรงเรียนวัดเวียงชัยพิทยฯ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๕.

๒.๕.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

โคลเบอร์ก^{๓๖} (อ้างใน ดวงเดือน พันธมนาวิน) ได้ศึกษาถึงความแตกต่างของพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชน พบว่าในเด็กเล็กและเด็กโตนั้น ผู้ชายและผู้หญิงไม่มีความแตกต่างกันในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แต่ในเด็กวัยรุ่นชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ก้าวหน้ามากกว่าเด็กวัยรุ่นหญิง

ไรท์^{๓๗} (อ้างใน ดวงเดือน พันธมนาวิน) ได้มีการวิจัยเปรียบเทียบจริยธรรมด้านต่างๆของชายและหญิง ผลการวิจัยไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพฤติกรรมโดยการทดลองหรือพฤติกรรมเอื้อเพื่อก็ตามส่วนมากแล้วจะไม่พบความแตกต่างระหว่างชายกับหญิง

วอร์ซอร์^{๓๘} (อ้างใน สุมาลี สุจินดา) ได้ทำการศึกษาศึกษาเด็กชายและหญิง จำนวน ๘๖ คนโดยใช้แบบสัมภาษณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ผลการวิจัยพบว่า เพศไม่มีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก แต่กลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของโรงเรียนอาจจะส่งเสริมให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น

ชาร์พ^{๓๙} (อ้างใน ณรงค์ ศิลารัตน์) ได้ศึกษาวิเคราะห์ในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและประสบการณ์ชีวิตของวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นวัยรุ่นชาย ๔๕ คน วัยรุ่นหญิง ๔๐ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบดีไฟนิง อีซูซู แบบสำรวจประสบการณ์ชีวิตในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของวัยรุ่น และแบบทดสอบความสามารถทางพุทธิปัญญาของไอโอวา (Iowa) ผลการวิจัยพบว่า วินัยทางบ้านและวุฒิภาวะทางจริยธรรมในเพศหญิงและเพศชาย มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างการเข้ากลุ่มทำกิจกรรมกับวุฒิภาวะทางจริยธรรม

^{๓๖}ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉินึก, “พัฒนาการทางจริยธรรม”. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

^{๓๗}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๕๖.

^{๓๘}สุมาลี สุจินดา. “ศึกษาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี”. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.

^{๓๙}ณรงค์ ศิลารัตน์. “ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

ลาเนียร์^{๔๐} (อ้างในสุมาลี สุจินดา) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกระตุ้นในเรื่องจริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอดในเด็กหนุ่มสาวชาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในชนบท) จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาผลของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นที่ ๑๑ และ ๑๒ ในโรงเรียนชนบท เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและปฏิบัติตามต่อๆ กันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในยุคใหม่ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุม ให้ได้รับการฝึกการให้คำแนะนำ และการจัดประสบการณ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนตั้งแต่โรงเรียนระดับกลางจนถึงระดับสูงสุด ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

จากการศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยพอสรุปความสำคัญ ได้ว่า บทบาทผู้บริหารกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี และด้านความมีน้ำใจ เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่บุคคลส่วนใหญ่ยอมรับว่าดีงาม และสามารถช่วยเชื่อมโยงสถาบันครอบครัวกับชุมชน โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้และมีความสุขนับเป็นสิ่งที่ทุกคนและทุกภาคส่วนต้องการให้เกิดกับเยาวชนและประชาชนของชาติ ซึ่งจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการช่วยสนับสนุนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดอย่างยั่งยืนกับทุกคน ทุกสังคม ตลอดจนสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านต่างๆ ให้กับเยาวชนของชาติ จนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในครอบครัว ในชุมชน และในสังคมต่อไป ส่วนบทบาทด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านความขยัน ผู้บริหารจำเป็นต้องทำเป็นแบบอย่างที่ดี และมีความตั้งใจอย่างจริงจังต่อเนื่อง ไม่ทอดทิ้ง กล่าวเผชิญปัญหาอุปสรรค ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง ด้านความประหยัด ส่งเสริมเรื่องการประหยัด เป็นผู้นำในการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยสรุปบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

๑. ด้านความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความมานะพยายาม เอาใจใส่ต่องานด้วย ความกระตือรือร้น ไม่นิ่งเฉยให้เวลาผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ และมีได้ขยันต่ออุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือความต้องการ

^{๔๐}เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๗.

๒. **ความประหยัด** หมายถึง ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีการรู้จักยับยั้ง รั้งมัดระวัง ใช้สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ตามความเหมาะสม ใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๓. **ความซื่อสัตย์** หมายถึง ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีการประพฤติอย่างตรงไปตรงมา ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อความเป็นจริง ทั้งตนเองและผู้อื่น

๔. **ด้านความมีวินัย** หมายถึง ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง คือ มีการประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบของบุคคล ซึ่งกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเองและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

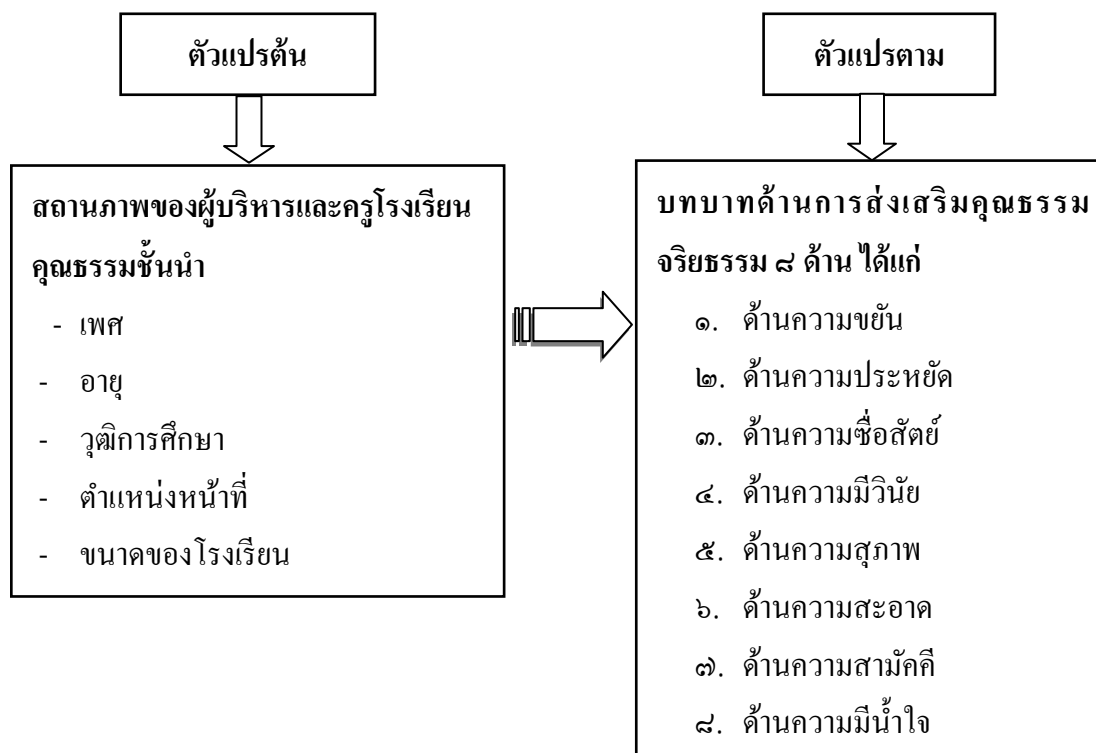
๕. **ด้านความสุภาพ** หมายถึง ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นเรียบร้อย อ่อนโยน มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ พูดยสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน

๖. **ด้านความสะอาด** หมายถึง ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้นักเรียนปราศจากความมัวหมอง ทั้งกาย ใจ สถานที่และสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดความสบายใจสบายตาแก่ผู้พบเห็น โดยมีความมุ่งมั่นที่ตัวบุคคลเป็นหลัก เป็นจุดเริ่มต้นที่จะสร้างความสะอาด แล้วมีผลต่อสิ่งแวดล้อมแล้วเป็นผลสะท้อนกลับไปสู่ความสะอาดทางจิตใจของตัวบุคคล

๗. **ด้านความสามัคคี** หมายถึง ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้นักเรียน มีการรวมกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และกำลังที่รวมกันนั้นเป็นทั้งกำลังกาย กำลังความคิดเห็น กำลังความรู้ โดยใช้กำลังความสามารถเหล่านี้ร่วมกัน ปฏิบัติงานด้วยความกลมเกลียว ไม่ทะเลาะวิวาท เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๘. **ด้านความมีน้ำใจ** หมายถึง ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้นักเรียน มีน้ำใจ มีความเสียสละ การรู้จักยอมละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม การให้ปันแก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญาตามความสามารถ

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)